

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Diplomová práce

2015

Bc. Stanislav Dostál, DiS.

ANALÝZA POSTOJŮ MLÁDEŽE K SENIORŮM

Bc. Stanislav Dostál, DiS.

Diplomová práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Stanislav Dostál, DiS.**
Osobní číslo: **H128471**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Analýza postojů mládeže k seniorům**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- vymezení seniorské populace;
- analýzu postojů vůči seniorům;
- návrhy a opatření ve vztahu k prezentovanému tématu.

Součástí práce bude empirické šetření event. realizovaný kvantitativní výzkum.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BALOGOVÁ, Beáta. Medzigeneračné mosty. Košice: Menta Média, s.r.o., 2009.

DLABALOVÁ, Irena. Motivační prvky při práci se seniory. Praha: Grada, 2008.

MÚHLPACHR, Pavel. Gerontopedagogika. Brno: Bonny Press, 2009.

POKORNÁ, Andrea. Komunikace se seniory. Praha: Grada, 2010.

RABUŠIC, Ladislav. Věková diskriminace-ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh. Praha: VÚPSV, 2005.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. Praha: Portál, 2000.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Mgr. Zdeněk Šigut, Ph.D.**

Institut mezioborových studií

Datum zadání diplomové práce: **4. září 2014**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. listopadu 2014**

V Brně dne 4. září 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užit své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Žijeme ve společnosti, kde se lidé dožívají stále vyššího věku, a tudíž mezigenerační soudržnost se stává stále důležitějším tématem. Výzkumy ale ukazují, že tato soudržnost často nefunguje, protože chybí vzájemný respekt mezi jednotlivými generacemi. Proto jsem se v této diplomové práci zaměřil na hodnoty, které dnešní mládež uznává a na její postoje k seniorům.

Cílem diplomové práce bylo popsat teorii problému - mladí v současné době stále více upřednostňují konzumní hodnoty na úkor duchovních, mladí neprojevují dostatek úcty starším lidem, diskriminační/ageistický přístup k seniorům, a to nejen mládeže, ale i celé společnosti - a na základě výzkumů stanovit či navrhnout řešení problémů, které vidím v osvětě, diskuzi a podpoře programů aktivního stárnutí.

Klíčová slova: mezigenerační vztahy, ageismus, úcta, diskriminace seniorů, mládež a její hodnotový žebříček, osvěta, diskuze, program aktivního stárnutí.

ABSTRACT

We live in an ageing society and that is the reason why intergenerational cohesion is becoming an increasingly important topic. Researches, however, show that this cohesion does not work, since there is a lack of respect between respective generations. This is why I have focused on young people's values and their attitudes towards seniors in my diploma thesis.

The aim of my diploma thesis was to describe the theory of the problem – the young more and more prefer consumerist values to spiritual ones, young people do not show enough respect to elderly people, not only young people's but also the whole society's discriminatory/ageist attitude towards seniors – and to set or to suggest the solutions of the problems, which, as for me, can be seen in public education, discussion or in active ageing programmes support.

Key words: intergenerational relations, ageism, respect, discrimination of seniors, the young/young people's scale of values, public education, discussion, active ageing programme.

MOTTO

„Ta mládež je hrozná – škoda, že už k ní ne můžeme patřit“.
Georges Feydeau

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

PODĚKOVÁNÍ

Tímto děkuji PhDr. Mgr. Zdeňku Šigutovi, Ph.D. za jeho spolupráci a zejména trpělivost při konzultacích během tvorby této diplomové práce a zároveň velký dík patří všem dotazovaným respondentům za jejich čas, který strávili vyplněním rozeslaných dotazníků. Dále bych chtěl poděkovat svojí přítelkyni za její shovívavost a míru tolerance během dní, týdnů a měsíců, které jsem strávil u realizace této práce a nemohl tento čas věnovat jí.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I. TEORETICKÁ ČÁST	15
1. ZÁKLADNÍ POJMY.....	16
1.1 POSTOJ SPOLEČNOSTI K SENIORŮM	16
1.2 HODNOTY A HODNOTOVÁ ORIENTACE DNEŠNÍ MLÁDEŽE A SPOLEČNOSTI OBECNĚ	17
1.3 AGEISMUS	18
1.4 ŽIVOTNÍ STYL SENIORŮ	20
2. ŽIVOT SENIORŮ.....	21
2.1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA SENIORA	22
2.2 POSTAVENÍ VE SPOLEČNOSTI	23
2.3 EKONOMICKÁ ZÁVOSLOST	24
2.4 ZDRAVÍ A NEMOC	25
3. ŽIVOTNÍ STYL MLÁDEŽE	26
3.1 DEFINICE MLÁDEŽE	28
3.2 KULT MLÁDÍ	28
II. PRAKTICKÁ ČÁST	30
3.3 MLADÍ LIDÉ V ČESKÉ REPUBLICE – JEJICH VLASTNOSTI A PRIORITY	31
3.4 VLIVY, KTERÉ FORMUJÍ MLADÉHO JEDINCE	43
4. VLIV SPOLEČNOSTI NA VNÍMÁNÍ SENIORŮ	45
4.1 VÝCHOVA SPOLEČNOSTI K ÚCTĚ K SENIORŮM	46
4.2 RODINA A SENIOŘI	47
4.3 EKONOMICKÁ A SOCIÁLNÍ POMOC	49

5. VÝZKUM	50
5.1 POPIS ZKOUMANÉHO PROBLÉMU	50
5.2 POSTUP PŘI SBĚRU DAT	50
5.3 URČENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	51
5.4 MATEMATICKÉ A GRAFICKÉ ZPRACOVÁNÍ ODPOVĚDÍ	54
5.5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ – VYHODNOCENÍ	71
5.6 POUŽITÍ VÝSLEDKŮ V PRAXI	72
ZÁVĚR	74
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	76
SEZNAM OBRÁZKŮ	79
SEZNAM TABULEK	80

ÚVOD

Název mé diplomové práce je „Analýza postojů mládeže k seniorům“. Toto téma jsem zvolil proto, že už ve své bakalářské práci jsem se věnoval mládeži a jejímu hodnotovému žebříčku a proto, že mě tato skupina lidí stále zajímá. To je důvod, proč bych se chtěl i ve své diplomové práci mládeži věnovat a rozšířit tak její charakteristiku o další atributy a nahlédnout tak mnohem hlouběji do jejího smýšlení a do jejích postojů právě vůči seniorům.

V porovnání např. s dětmi, dokonce i se zvířaty, bylo doposud tématu seniorů věnováno mnohem méně pozornosti. Až v posledních letech, kdy se starší lidé procentuálně stávají stále větší částí obyvatelstva, začaly se této problematice věnovat jednak soukromé společnosti a nadace, jednak se otázka seniorů začala řešit i na vládní úrovni.

Tvrdí se, že se senioři netěší zrovna vysokému společenskému postavení a uznání mladých. Z valné části to potvrdily i zahraniční studie.¹ Věková diskriminace je tedy jednou z nejčastějších forem diskriminací vůbec. Zasluhu na tom má množství dnes již dosti často zastaralých a velmi zjednodušených postojů či představ o seniorech, jako jsou např. chudoba, zhoršené zdraví, mentální zdraví apod. Nežádoucí přeceňování významu věku se stalo jednou z priorit Národního programu přípravy na stárnutí z roku 2008, který se snaží o zmírnění znevýhodňování starších osob a vytvoření soudržnější společnosti, která bude schopna kooperace bez diskriminace některých skupin lidí v oblasti vzdělávání, služeb, pracovního trhu a dalších.

Hned na začátku je třeba si uvědomit, že v současné populaci žije přibližně 15% obyvatel ve věku seniorů a že se tento podíl bude i nadále zvyšovat, přičemž odhadem za 50-60 let to již má být až kolem 30%, což je téměř třetina obyvatel České republiky. Z těchto čísel je tedy zřejmé, že seniory nelze přehlížet a naopak je třeba se jim více věnovat. Obyvatelé České republiky nejen stárnou, ale současně se i prodlužuje jejich věk, takže již není nic neobvyklého, že se můžeme v jedné rodině setkat i se čtyřmi generacemi. Z toho však plynou i problémy, neboť se tak mnohem více rozevírají nůžky mezi těmito generacemi, a tudíž rozdíl mezi nimi. Současná mladá generace žije v době virtuální reality, počítačů, internetu, mobilních telefonů a podobně, přičemž většina jejich prarodičů s těmito prostředky

¹ Jedná se např. o mezinárodní studii Active Age z roku 2006 nebo britské výzkumy Age Concern England (Londýn, 2004) a Research on Age Discrimination (Bill Bytheway, Richard Ward, Caroline Holland a Sheila Peace: Too old: older people's accounts of discrimination, exclusion and rejection: A Report from the Research on Age Discrimination Project (RoAD) to help the Aged. (www.antropologie.zcu.cz/stari-mladyma-ocima-zdroje-nevrazi-vosti-mladych-k-seniorum))

komunikace má jen velmi malé nebo vůbec žádné zkušenosti. Rozdíly ve vzdělání, zkušenostech či potřebách jsou také značné, navíc dnešní nukleární rodina již nežije vícegeneračně pohromadě tak, jak to bylo normální dříve.

„Generační konflikt je jistě historicky normální jev, ale neměli bychom dopustit, aby přešel do generační války!“ (Žumárová, M., Balogová, B., 2009, s. 72)

Moje diplomová práce bude obsahovat témata jako je mládež, životní styl a životní způsob, ageismus, postoje společnosti k seniorům a v neposlední řadě se bude zabývat i hodnotami a hodnotovou orientací dnešní mládeže a společnosti obecně. Postoje mládeže budu zkoumat z pohledu sociální pedagogiky, která jej definuje jako: „Názor nebo připravenost k činu ve vztahu s určitým problémem nebo volbou. Postoje jsou důležitou složkou komunikace. Kromě toho, že je zaměřen na problém či volbu, zahrnuje v sobě i určitou míru intenzity, která je tvořena činiteli:

- vnitřními (potřeby, charakter, zájmy)
- vnějšími (malé sociální skupiny, kultura, rodina).“

CÍL DIPLOMOVÉ PRÁCE

Cílem diplomové práce bude zjištění postojů, které zaujímá dnešní mládež k seniorům, zda a popřípadě jak se tyto postoje vyvíjejí, tj. jestli dochází ke zhoršování náhledu na seniory, nebo naopak ke zlepšení, např. z důvodu dospívání mladých nebo po vzájemné interakci, a jestli dochází také k diskriminaci seniorů ze strany mládeže.

V empirické části potom bude stanoven postup výzkumů, zvolená metoda, sběr a zpracování dat, analýza dat a konečný výstup z výzkumu. Cílem těchto výzkumů bude tedy zjištění, jak mladí lidé vnímají sami sebe, zda zaujímají k seniorům negativní nebo dokonce ageistický přístup, a nakonec budou stanoveny příčiny těchto postojů. Cílem diplomové práce by měl být také návrh, jak se těchto negativních postojů mládeže zbavit a naopak je nasměrovat k toleranci a pomoci seniorům, případně k bližší interakci mezi mládeží a seniory.

METODOLOGIE

V teoretické části se budu snažit popsat, co je to postoj, jaké jsou druhy postojů, jak jsou utvářeny a jak je lze ovlivňovat, co jsou to hodnoty a hodnotová orientace mládeže. Při

tvorbě této části práce budu vycházet z odborné literatury, která se vztahuje k mému tématu (Medzigeneračné mosty, Věková diskriminace-ageismus, Gerontopedagogika, Základy sociální pedagogiky).

Empirická část bude obsahovat kvantitativní výzkum. Při plánování, organizaci a realizaci výzkumu budu čerpat z učebního textu *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*, dále také z textu *O vědě a metodologických specifikách společenských věd*.

Technika – empirickou část diplomové práce budou tvořit kvantitativní výzkumy. Pomocí dotazníkového šetření se budu snažit odpovědět na otázky:

- jak vnímá mládež sebe samu
- zda má většina české mládeže negativistický či ageistický postoj vůči seniorům. Pokud ano, pak bych rád zjistil, jaké jsou příčiny vzniku tohoto postoje.

Výběr – v mém výběru mládeže budou mladí lidé ve věku 15-20 let, tj. studenti středních škol a mladí pracující, těsně po dokončení střední školy, popř. začínající vysokoškolští studenti.

Zpracování – statistické výpočty budu provádět v počítačovém programu Microsoft Excel. Při sběru a vyhodnocování dat se budu řídit etickými zásadami výzkumu v sociálních vědách a nashromážděná data dostatečně anonymizuji.

HYPOTÉZY

I. výzkum

- mladí lidé dávají přednost kariéře před láskou, přátelstvím a rodinou;
- mladí lidé kladou velký důraz na zevnějšek a přitažlivost;
- mladí lidé jsou schopni velké tolerance;
- pro mladé lidi je velmi důležité zdravé a zdravý životní styl;
- mladí lidé jsou ochotni pomáhat lidem v nouzi.

II. výzkum

- dívky mohou mít pozitivnější vztah k seniorům než chlapci;
- mladí lidé z města mohou být k seniorům tolerantnější než mladí lidé z vesnice;
- mládež s vyšším vzděláním je pravděpodobně tolerantnější k seniorům než mladí s nižším vzděláním;

- mládež z úplných rodin má pozitivnější vztah k seniorům než děti z rozvedených rodin.

METODIKA

Výzkum bude prováděn na mládeži ve věku 15 až 20 let. Jedná se o osoby, které se nacházejí v období osobní přípravy na budoucí povolání, popř. čerstvě pracující nebo začínající studenty vysokých škol. Pro zajištění co největší reprezentativnosti zkoumaného vzorku populace bude výzkum prováděn na lidech s různým stupněm dosaženého vzdělání, popř. profesních zkušeností. Vyvaruji se tak možného zkreslení výsledků, které by plynulo např. z oslovení pouze vysokoškolských studentů nebo naopak vyučených jedinců.

Příprava výzkumu bude probíhat od září 2014, sběr dat potom od listopadu 2014 a zpracování nejpozději do konce února 2015.

Analytická jednotka – mladý člověk ve věku 15 až 20 let

Osoby žijící na území České republiky, které tvoří současnou českou společnost.

ČASOVÝ HARMONOGRAM

červen 2014 až srpen 2014 – zpracování teoretické části

září 2014 až říjen 2014 – příprava výzkumu

listopad 2014 až prosinec 2014 – sběr dat

leden 2015 až únor 2015 – Zpracování výzkumu

březen 2015 – Návrhy a opatření

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. ZÁKLADNÍ POJMY

1.1 POSTOJ SPOLEČNOSTI K SENIORŮM

Již malým dětem jsou senioři prezentováni ve dvou rovinách, kdy na jedné straně to jsou hodné babičky, které pro ně mají vždy napečené buchty, vlídné slovo plné porozumění a pohlazení po vlasech, na straně druhé potom nerudné staré čarodějnice, nemocní lidé sedící v čekárnách u lékařů nebo nervózní důchodci deroucí se do dveří autobusu městské hromadné dopravy. Dnešní doba je výrazně zaměřena na výkon, na silného mladého jedince, který je vždy prezentován jako úspěšný, vlivný a bohatý. Tento obraz je dnešním mladým lidem podsouván všemi médii a komunikačními prostředky a ovlivňuje tak jejich úsudek. Senioři se do tohoto schématu silného jedince jaksi nehodí, a proto na ně mládež ještě mnohem více pohlíží jako na něco negativního, co přináší spíše problémy než užitek společnosti. Kult mládí a odmítání stáří je také dost často spojován se strachem ze smrti, neboť pohled na staré lidi, případně konfrontace s jejich smrtí, může vyvolávat v mladých strach z vlastní smrtelnosti. Snaží se pak staré lidi „nevidět“, což ve svém důsledku vede k dalšímu prohlubování segregace různých věkových skupin.

Obecně lze konstatovat, že v dnešní společnosti je stáří démonizováno jako něco smutného, ošklivého, kdy člověk nacházející se v této etapě života nemá už co nabídnout ani společnosti jako celku, ale ani svému okolí. Psychologický slovník definuje stáří jako „konečnou etapu geneticky vyměřeného trvání života“, což rozhodně neznamená, že se jedná o přípravu a fatalistické čekání na smrt. Smrt je součástí života a představuje jakousi pomyslnou nejzazší hranici života. Spodní hranice pro určení věku seniorů je rovněž pomyslná a individuální a závisí na mnoha okolnostech – na zdravotním stavu, případně stále ještě aktivní profesní kariéře, genetických dispozicích, možných dalších životních cílech, které by člověk chtěl uskutečnit právě v období důchodu atd.

„Stupeň úcty ke stáří udává stupeň ušlechtilosti a pravé ceny u všech národů a kultur.“
(Klíma, L., 1927, s. 36).

O určité diskriminaci a negativních postojích vůči seniorům však lze hovořit nejen ze strany mládeže, ale bohužel se tento problém dost často týká také dospělých. Nezřídka i samotní rodiče dnešní mládeže zaujímají k seniorům negativní postoje. Ty jsou dány

především pocitem nesamostatnosti seniorů, ať už fyzické, sociální nebo ekonomické. Přiznejme si, že tito lidé mají mnohdy velmi hluboko do kapsy a jejich důchod jen stěží pokrývá náklady na živobytí, popř. nezbytné lékařské výdaje. Naopak velmi často potřebují fyzickou pomoc z důvodu nízké pohyblivosti, jsou velmi důvěřiví, čímž jsou často zneužíváni lidmi páchajícími na nich trestnou činností, např. tzv. "šmejdí" apod. Z těchto důvodů potom i dospělí lidé mohou snadno nabýt pocitu, že senioři jsou pro ně a obecně pro celou společnost velkou přítěží, a tento pocit samozřejmě dále přenáší i na svoje ratolesti, které tak již od útlého věku mohou vnímat seniory jako něco negativního.

1.2 HODNOTY A HODNOTOVÁ ORIENTACE DNEŠNÍ MLÁDEŽE A SPOLEČNOSTI OBECNĚ

Jak jsem již dříve zmínil, dnešní doba je orientována především na výkon, na silného mladého jedince, který je vždy prezentován jako úspěšný, vlivný a bohatý. Krom hmotných statků se klade nepřiměřený důraz rovněž na zjev. Nicméně zcela nejdůležitější rozdíl mezi dnešní mladou generací a generací jejich prarodičů je skutečnost, že současné mladé nikdo vlastně nenutí nějak brzy dospět. Zůstávají poměrně dlouho bydlet u rodičů a nikdo, až na výjimky, je nenutí k tomu nejdůležitějšímu – převzít odpovědnost sám za sebe a případně i za druhé, kteří to potřebují. Vše, čeho se jim dostává, považují za samozřejmost. Z toho posléze pramení i jistá arogance, přehlížení „malých každodenních zázraků“ a u některých i neúcta k rodičům, prarodičům, tedy starším lidem, autoritám, obecně.

Důkazem toho je, mimo jiné, i to, jak se se starými lidmi zachází. V poslední době vzrůstá počet seniorů, které jejich rodina chce nebo musí umístit do domova důchodců či do domovů pro seniory. Registrovaných zařízení pro seniory je ale stále málo a čekací doby dlouhé. Proto zareagovala podnikatelská sféra a nabízí za cca 15 až 30 tisíc korun péči starým lidem, na kterou však nemají registraci potřebnou k poskytování sociálních služeb, tím pádem ani podmínky a vybavení. Podrobný článek na toto téma se objevil dne 18. 2. 2015 v Mladé frontě Dnes pod názvem „Nelegální byznys se stáří“, ve kterém jeho autorka Ivana Lesková uvádí, že „v České republice funguje 50 až 80 „černých“ domovů důchodců.“ ...Dále ve svém článku Lesková cituje: “Stát o problému ví. Krajské úřady evidovaly 47 zařízení bez registrace. Nejedná se pouze o domovy, ale objevují se případy i neregistrovaných pečovatelských služeb“ uvedl mluvčí ministerstva práce a sociálních věcí Petr Habáň....Ministerstvo se loni pokusilo proti neregistrovaným domovům přitvrdit, vydalo pokyny, jak postupovat při kontrolách. Od té doby zahájily krajské úřady více než dvacet

správních řízení, přibližuje Habáň... V krajích však už vědí, že pokuta nic nevyřeší. Penziony jedou dál... Uložili jsme jim pokuty v souhrnné výši 280 tisíc korun,“ říká šéf moravskoslezského odboru sociálních služeb Daniel Rychlík. Upozorňuje, že úřad zatím peníze vymáhá marně."

Lesková v článku dále cituje: „Neregistrované domovy přibývají a přibývat budou, protože selhal stát. Nedokáže splnit to, co slíbil, tedy postarat se o staré lidi. Proto to děláme my, vysvětluje majitel jednoho z neregistrovaných zařízení a zároveň šéf asociace neregistrovaných domovů Lukáš Stehno z Pardubicka."

1.3 AGEISMUS

Z těchto negativních postojů samozřejmě poměrně záhy může dojít i k diskriminaci seniorů, o které jako první mluvil v roce 1969 Američan Robert Butler, první ředitel National Institute of Ageing, tj. Národního institutu stárnutí v článku novin Washington Post. Pro diskriminaci kvůli věku/stárnutí použil termín ageismus. Označení ageismus vychází z anglického slova „age“, které znamená věk, stáří (Vidovičová, 2005, s.5). Ageismem označujeme negativní předsudek vůči věku. Robert Butler jej definuje následovně: „Ageismus můžeme chápat jako proces systematického stereotypizování a diskriminace lidí pro jejich stáří, podobně jako se rasismus a sexismus vztahují k barvě pleti a pohlaví. Staří lidé jsou kategorizováni jako senilní, rigidní ve svém myšlení a způsobech, staromódní v morálce a dovednostech... Ageismus dovoluje mladším generacím vidět starší lidi jako odlišné od nich samých, a proto jim brání, aby se se staršími lidmi identifikovali jako s lidskými bytostmi.“ (Butler, R., 1989, s. 138-147)

V současné době existuje několik různých definic ageismu, které sice nejsou zcela jednotné, ale mají společný základ – odmítavý postoj ke stárnutí a stáří. Jednu z nejucelenějších definic ageismu vyjádřila česká autorka Vidovičová v roce 2005, která definuje ageismus jako „ideologii založenou na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu manifestovaná přes proces systematické, symbolické a reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě chronologického věku nebo na jejich příslušnosti k určité generaci“.

Z této definice plyne, že ageismus se může vyskytovat u různých věkových skupin, přičemž může být pouze jinak pojmenován – u mladých lidí se někdy hovoří o tzv. youthismu – diskriminaci mladých, existuje také adultismus, healthismus a další. Nicméně je vědecky prokázáno, že ageismem trpí zejména starší lidé. Většina lidí si totiž myslí, že v důsledku

stárnutí obyvatelstva se bude snižovat i životní úroveň celé společnosti, což ve svém důsledku bude mít dopad na všechny oblasti života – zdravotnictví, vzdělání, bezpečnost a hlavně na zaměstnanost. Většinou jsou to postoje lidí, kteří nemají dostatečné znalosti o stáří. Tato diskriminace může být buď evidentní, viditelná nebo skrytá. Tošnerová ve své knize Ageismus uvádí deset hlavních bodů shrnujících předsudky vůči seniorům podle Palmora:

1. „Nemoc

Lidé mají pocit, že všichni lidé od určitého věku jsou vážně nemocní a tráví hodně času v posteli, potřebují ústavní péči. Pravda je ovšem taková, že skoro osmdesát procent seniorů je schopno se věnovat běžným denním aktivitám.

2. Impotence

Představa, že senioři nežijí sexuální životem, protože nemohou z důvodu fyzické kondice. Ve skutečnosti milostný vztah mezi seniory přetrvává i do osmdesáti let.

3. Ošklivost

Krása je v naší moderní době upřednostněna, staří lidé jsou považováni za ošklivé a společnost je nazývá např. bába, stará koza, scvrklý dědek apod. Raději bychom si měli vzít příklad z některých kultur, kde stáří znamená moudrost a zkušenosti. Například v Japonsku jsou lidé s šedými vlasy velmi považováni za jejich dlouhá léta služby a moudrost.

4. Pokles duševních schopností

Společnost si myslí, že staří lidé nejsou schopni se učit, pamatovat si a rozvíjet se. Pravda je taková, že tyto procesy jsou pouze zpomaleny a při aktivitě seniora se dají cvičit a obnovovat.

5. Duševní choroba

Lidé si myslí, že je běžné ve stáří mít nějakou duševní chorobu, že je to nevyhnutelné a nedá se s tím nic dělat. Přitom nevědí, že jen kolem dvou procent seniorů má primární diagnózu nějaké psychiatrické choroby.

6. Zbytečnost

Z nějakých důvodů existuje povědomí o tom, že senior díky zdravotnímu a duševnímu stavu není schopen pokračovat v práci a pokud ano, že je neproduktivní. Ale skutečnost je

taková, že senior je mnohdy schopen pokračovat v zaměstnání a ještě se díky němu vyskytuje méně problémů na pracovišti, protože je spolehlivější.

7. Izolace

Mylná představa o tom, že většina starých lidí žije sama a izolovaně. Výzkum ale říká, že dvě třetiny seniorů žijí buď s partnerem, nebo s rodinou.

8. Chudoba nebo naopak bohatství

Existují dva názory, oba jsou negativní. Chudý senior je na obtíž, protože je potřeba mu občas pomoci. Bohatému seniorovi je záviděno. Toto téma je hodně diskutované, finanční zajištění seniorů u nás není nejlepší. Ale ve skutečnosti jsou na tom mnohem hůře samoživitelky s malými dětmi.

9. Deprese

Existují předpoklady, že stará osoba je typicky nepoužitelná, bezmocná a nemocná, zákonitě tedy bude trpět depresí. Ale těžší deprese je více častá mezi mladými lidmi.

10. Politická moc

Představy, že díky volebním hlasům seniorů se odvrátí politika od potřebných reforem. Ve skutečnosti senioři spíše často nehlasují a nakonec je jejich politická moc mnohem menší než lidí středního věku, kteří přijdou k volbám.“ (Tošnerová, T., 2002, s. 8- 9).

Vyvstává otázka jak eliminovat věkově podmíněnou diskriminaci. Prvním krokem by mělo pravděpodobně být „odškatulkování“ lidí z různých věkových kategorií podle jejich kalendářního věku a naopak jejich posuzování na základě věku biologického, neboť je známou pravdou, že kalendářní věk je velmi vágní kategorií a že existují „mladí staříci a také staří mladíci“. Tudíž nelze považovat seniory stejného věku za jednu celistvou neměnnou skupinu.

1.4 ŽIVOTNÍ STYL SENIORŮ

Životní styl je obecně více méně určený podmínkami, ve kterých člověk žije. Tyto podmínky ovlivňují průběh stáří přímo i nepřímo. Mezi nejdůležitější faktory ovlivňující život

každého jedince, nejen seniorů, lze zařadit např. obezitu, kouření, různé nemoci, pohybové aktivity – dostatek/nedostatek, zdravou výživu a další.

Je nezvratným faktem, že odchodem do důchodu se poměrně razantně změní i struktura volného času. Většina seniorů se alespoň ze začátku snaží využít tento volný čas pro své koníčky. Často však brzy zjistí, že jsou ekonomicky limitováni a již se nemohou věnovat všem aktivitám, které je dříve těšily. Dohromady se ztrátou pracovní role a prestiže, náhlým nadbytkem volného času a rapidním poklesem životní úrovně mohou začít trpět tzv. syndromem penzionování, což ve svém důsledku může vést k jisté otupělosti vůči okolnímu světu. V současné době však existuje, především ve větších městech, již relativně široká nabídka volnočasových aktivit pro seniory, a to jak vzdělávacích, tak poznávacích, pohybových a jiných, např. v rámci klubů pro seniory.

Velký rozmach aktivit pro seniory se datuje zejména od roku 2012, jenž byl Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity. Ministerstvo práce a sociálních věcí, které bylo garantem, respektive gestorem tohoto roku, připravilo spoustu různých akcí, které se konaly jednak na úrovni centrální, to znamená společně s Evropskou komisí nebo ze zastoupení Evropské komise v Praze, a jednak zde byla také snaha vizi programu aktivního stárnutí dovést do regionů. Proběhlo mnoho různých seminářů, senior symposií, konferencí na témata, která se týkala Evropského roku aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity. Takovým docela důležitým a oceňovaným výstupem Evropského roku byla soutěž Awards, která měla 7 kategorií, které byly všechny zaměřené na podporu aktivního stárnutí. Nejdůležitější z nich byly - firma vstřícná seniorům, podnikání v sociální oblasti pro seniory a ceny za zpravodajství o stárnutí a mezigeneračních vztazích.

V poslední době již mají senioři i vlastní webové stránky www.i60.cz, na kterých jsou uvedené různé akce, kterých se mohou zúčastnit. Také podnikatelská sféra začíná pomalu reagovat na potřeby seniorů a začínají tak vznikat např. cestovní kanceláře, které se orientují právě na seniory, móda pro seniory a další.

2. ŽIVOT SENIORŮ

Ze socio-demografické analýzy vyplývá, že přibývá seniorů a věk, jehož se lidé v průměru dožívají, narůstá. Prodlužování věku a další hluboké demografické a s nimi provázané sociální změny postupně mění tvář celé české společnosti. Doposud však byla koncepci stáří jako sociálnímu (sociálně-konstruovanému) fenoménu věnována jen minimální

pozornost. Nicméně očekávané změny struktury populace budou mít do budoucna poměrně rozsáhlé, dnes však v mnoha ohledech těžko odhadnutelné, důsledky pro další vývoj společnosti. Změny zasáhnou zejména oblast ekonomickou, kde prohlubování propasti mezi ekonomicky aktivní částí populace a ekonomicky neaktivními bude představovat nutnost zcela zásadního přepracování důchodového a zdravotního systému.

2.1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA SENIORA

„Při hledání odpovědi na otázku „Kdo je to senior?“ je třeba si uvědomit, že se jedná o kategorii, kde se prolínají biologicko-medicínské aspekty se sociologickými. Senior je v završující životní fázi se specifickým postavením ve společnosti. Senior je kategorie sociologická a biologická.

Stáří a role seniora přináší do života řadu změn, některé však jsou i pozitivní. Česká populace vidí v životě seniora poměrně mnoho pozitivních prvků, které jsou předností oproti předchozím životním fázím. K nejčastěji uváděným pozitivním skutečnostem spojeným se životem seniora patří disponibilní čas (63 %) a z něho vyplývající kvalita životního stylu (48 %). S těmito skutečnostmi souvisí také klid a relaxace (15 %) a možnost nemuset chodit do práce (9 %). Pro menší část populace to jsou také znalosti, moudrost, nadhled, „zkušenosti pro mladší generaci často udivující“. Objevuje se i pozitivum v určitém základním sociálním zajištění a životě bez dluhů, které jsou již v tomto věku splacené (3 %).“ (online, www.cssdkladno.cz)

Obecně lze charakterizovat seniora jako jedince vyššího věku, u něhož změny spojené s vyšším věkem ovlivňují funkční stav a schopnosti natolik, že dochází ke zhoršování adaptability a regulačních mechanismů a také ke snížené toleranci k zátěži. Při členění lidského života se nejčastěji vychází z kalendářního, neboli také chronologického, věku. Výhodou kalendářního vymezení stáří je jeho jednoznačnost a snadná srovnatelnost. V 60. letech minulého století stanovila WHO² jako hraniční stáří věk 60 let. Václav Příhoda ve své práci *Ontogeneze lidské psychiky* (1974) nazval stáří *senium* a rozdělil jej do těchto etap:

- genescence (60-75 let),
- kmetství (75 – 90 let),

² WHO – World Health Organization (Světová zdravotnická organizace) – je agentura Organizace spojených národů. Je koordinační autoritou v mezinárodním veřejném zdraví. (Wikipedie)

- patriarchium (nad 90 let).

V poslední době se však nejčastěji využívá členění seniorů podle Mülpachra (Mülpachr, P., 2004, s. 21), který se opírá o členění Neugartenové z 60. let 20. století:

- mladí senioři (65–74 roků) - adaptují se na penzionování a rozvíjí svoji seberealizaci a aktivity,
- staří senioři (75 –84 roků) - nastává pokles funkční zdatnosti a dochází k atypickým projevům chorob,
- velmi staří senioři (85 a více let) - zachování soběstačnosti a zabezpečení se stává prioritou. Věk nad 90 let bývá obvykle nazýván dlouhověkostí. Díky neustále se zvyšující úrovni zdravotnictví, zlepšování životního prostředí, lepší fyzické kondici a celkově životního stylu jako takového se v současnosti tohoto vysokého věku dožívá stále více lidí.

Změny ve stáří se odehrávají v zásadě ve třech rovinách – fyzické (zdravotní kondice), psychické (stav mysli) i sociální (životní styl a sociální pole). Tyto roviny jsou propojeny a změny v jedné oblasti se odrážejí v oblastech zbývajících. Nastupují obavy z nemocí, strach z osamocení a ze smrti, obava z nedostupnosti a nedostatečnosti lékařské péče a zejména strach z finanční a existenční nouze. Stáří a stárnutí je často spojováno se ztrátou prostředků, dosažených sociálních pozic i citového zázemí. Dříve nebo později tak může dojít k sociální izolaci/exkluzi seniora.

2.2 POSTAVENÍ VE SPOLEČNOSTI

S postupnými změnami na poli sociálních rolí rostou pocity osamělosti až sociální izolace. Do sociální izolace se dostává starý člověk (někdy i starší manželská dvojice) tehdy, žije-li sám, neudrhuje-li kontakty s rodinou nebo známými. Většinou se sociální izolace objevuje u osaměle žijících starých jedinců, jejichž rodina je vzdálena nebo nemají rodinu a nemají žádné kontakty s přáteli, sousedy a okolím. Tyto změny výrazně mění kvalitu života a spokojenost seniora. Náklady seniora je tudíž nutné chápat a tolerovat v kontextu celého jeho dosavadního života.

Nejlepší prevencí předčasného stárnutí a prostředkem k prodloužení aktivního života je, kromě zdravého způsobu života a prevence vzniku onemocnění, aktivní využívání zkušeností, schopností, které člověk získal v průběhu celého svého života. Se zvyšujícím se věkem klesá sice fyzický potenciál, ale psychický potenciál se tak rychle nesnižuje, může dokonce i růst a starší člověk může ještě relativně dlouho získané zkušenosti a vědomosti využívat.

2.3 EKONOMICKÁ ZÁVISLOST

Obecně lze tvrdit, že senioři jsou demografickou skupinou, která na ekonomické změny reaguje nejcitlivěji. Česká republika se snaží zlepšovat kvalitu jejich života ze státního pojištění, které je do dnešní doby založené na sociálně solidárním systému – ekonomicky aktivní lidé odvádějí v průběhu svého života prostřednictvím důchodového pojištění část svého výdělku a financují tak dnešní důchodce. Tento způsob by byl bezproblémový, pokud by podíl ekonomicky aktivních lidí převyšoval podíl ekonomicky neaktivních. V současné společnosti je však trend naprosto opačný a stát se již nedokáže o seniory postarat tak, aby mohli důstojně dožít.

Pro velkou část seniorů je jediným nebo rozhodujícím zdrojem příjmu důchod. Podmínky pro získání nároku na důchod a rovněž typy starobního důchodu upravuje zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Výše přiznaného starobního důchodu je stanovována na základě tzv. dvousložkové konstrukce, což představuje základní výměru nezávislou na době pojištění a dosahovaném výdělku a procentní výměru odvozenou od doby pojištění a dosahovaného výdělku.

Z celkového pohledu lze konstatovat, že se vyplácené důchody za posledních několik let neustále zvyšují a od let devadesátých narostly několikanásobně. Nicméně ani tento nárůst nevyrovnává nárůst životních nákladů a mezd. Dnešní důchody představují nižší procento ze mzdy než dříve, což znamená, že při současném důchodovém systému nemohou senioři trávit důstojně a aktivní stáří.

Pokud se tedy stát neumí o seniory dostatečně postarat, musejí se staří lidé pokusit postarat sami, a to buď z úspor, nebo z oddalování odchodu do důchodu z aktivní služby. Zaměstnavatelé však obvykle pohlížejí na pracující seniory negativně, neboť nejsou již tak výkonní, zejména u fyzických prací, nejsou dostatečně jazykově vybaveni a chybí jim

počítačová gramotnost. To vše vede k tomu, že se část českých seniorů, zvláště těch, kteří žijí sami, ocitá na hranici chudoby, což vede k exkluzi ze společnosti, a dá se říct, že se vše točí jakoby v začarovaném kruhu, ze kterého lze jen stěží najít východisko. Navíc mladí vnímají přesluhující seniory jako někoho, kdo jim bere práci a připravuje je tak o peníze a možnost seberealizace. To ve svém důsledku vede, rovněž jakoby v začarovaném kruhu, k nepřátelským postojům mladých ke starým. Velmi dobře to dokládají výrazy, které mladí používají, když hovoří o pracujících důchodcích, např. PRASE = PRAcující SENior, PRDUCH = PRAcující DŮCHodce apod. Pravdou je, že senioři jsou ochotni pracovat i za výrazně nižší mzdu (tzv. dumpingové ceny) než mladí kvalifikovaní lidé. Důležitější než výdělek je pro ně vyplnění času a také kontakt s jinými lidmi. Samota je trápí podstatně více než nízké důchody, dokonce více než vysoké životní náklady jako např. poplatky spojené s bydlením, léky a potravinami a rozhodně mnohem víc než např. zahraniční dovolené či bohatý kulturní život, byť jim také chybí. Myslím si, že by zde měl pomoci stát, který by se měl snažit o reintegraci seniorů do společnosti.

2.4 ZDRAVÍ A NEMOC

Zdravotní péče je v České republice poskytována na základě povinného zdravotního pojištění, přičemž pojistné za důchodce platí stát. Tím garantuje jejich právo na péči hrazenou pojišťovnou.

Kvalitu života v každém věku ovlivňuje zdravotní stav, který se s přibývajícím věkem obvykle zhoršuje. Zdraví nebo naopak nemoc vždy výrazně určuje způsob prožívání života v pokročilejším věku, a to nejen pro seniora samotného, ale také pro jeho životního partnera, potažmo i pro zbytek rodiny (děti, vnoučata...atd.). Zdravotní stav vymezuje seniorovi délku doby setrvání v zaměstnání, což následně zase výrazně ovlivňuje jeho každodenní život.

Samotná kvalita každodenního života staršího člověka není tolik ovlivněna nemocí samotnou, ale stupněm omezení, který s sebou ta která nemoc přináší, protože zhoršující se zdravotní stav má dosti často vliv i na soběstačnost starších lidí. Ti pak nejsou schopni se obejít bez pomoci druhých. Ideální je, když se senioři mohou obrátit na své blízké, neboť při jakékoli nemoci fyzické či psychické, pokud situace není vyloženě kritická, je lepší mít seniora v domácím léčení.

V poslední době narůstá problém tzv. stařeckých nemocí, jako je stařecká demence, skleróza, senilita a Alzheimerova choroba. Tyto nemoci jsou nevléčitelné, ale jejich průběh jde při řádné a láskyplné péči přinejmenším zpomalit.

Se zvyšujícím se věkem rostou nároky na zdravotní péči. Není zřejmě nijak překvapující, že staří lidé jsou tzv. největšími „konzumenty“ zdravotní péče, kdy převládá ambulantní péče. Nejčastějšími příčinami hospitalizace pak bývají srdeční příhody, nádorová onemocnění, kardiovaskulární choroby a další. Do budoucna je možné předpokládat, že vzhledem k dynamickému stárnutí české populace bude narůstat i potřeba zdravotní péče a její objem využívaný seniory se bude i nadále zvyšovat. Na druhou stranu díky rychlému pokroku v lékařství, kdy již dnes je možné uchovat si lepší zdraví až do pokročilého věku, kdy byly nalezeny způsoby zpomalení procesu stárnutí např. použitím kmenových buněk, je velmi pravděpodobné, že lidé budou dosahovat stále vyššího věku a skupina seniorů se tak bude rozrůstat. Cílem by však nemělo být pouhé prodloužení života člověka, ale hlavně snaha o to, aby život starších lidí byl i v pokročilém věku důstojný, kvalitní a plnohodnotný.

3. ŽIVOTNÍ STYL MLÁDEŽE

Pojem životní styl je hodně široký a existuje několik jeho definic. Vybral jsem si dvě, které mne oslovily nejvíce:

„Životní styl je soubor našich postojů a názorů, stejně jako naše temperamentové vlastnosti či návyky, které mají trvalý ráz a jsou pro každého individuálně specifické, vystihují tedy osobitost každého z nás“ (Mohapl, P., 1992, s. 71)

„Životní styl je individuální souhrn postojů, hodnot a dovedností odrážejících se ve výrobě, umělecké a jiné činnosti člověka, zahrnuje síť mezilidských vztahů, výživu, tělesný pohyb, organizaci času, zájmy a záliby.“ (Hartl, P., 2004, s. 308)

Každý jedinec se vyvíjí určitým směrem. Na této cestě jej formují různé činnosti, které vytvářejí vzorce jeho chování a jednání a tím vytvářejí i obraz jeho životního stylu. Každý jedinec má tedy svůj specifický životní styl, nicméně je součástí životního stylu celé společnosti, který souvisí s hodnotami a ideály a udává tak historický ráz dané doby.

Jak jsem již dříve zmínil, existuje celá řada definic životního stylu a stejně tak existuje mnoho způsobů jeho dělení a zkoumání. Například Kraus a Poláčková (2001, s. 154 – 155) dělí životní styly do tří skupin podle vztahu k práci a trávení volného času, což je pro dnešní

mládež, dle mého úsudku, velmi důležité. Jedná se o:

1) Pracovně orientovaný životní styl

(jde o kategorii, kdy lidé dávají přednost kariéře, profesnímu růstu a práci obecně před volnočasovými aktivitami, které jsou chápány spíše jako zbytné);

2) Hedonistický životní styl

(opak pracovně orientovaného životního stylu, všechn důraz je kladen na volný čas, je upřednostňováno soukromí a rodina. Práce je jen prostředek k zajištění možnosti trávení volného času);

3) Celistvý životní styl

(odděluje čas pro práci a volnočasové aktivity).

Povzdech „Ach, ta dnešní mládež“ je starý jako samo lidstvo. O dnešní mládeži se často tvrdí, že její životní styl se smršťuje na zájem o sebe sama a svůj vzhled, sex a drogy. Vše ostatní kolem je prostě „nic než nuda“. Shodují se na tom nejen učitelé a rodiče, ale i samotné děti. Psychologické studie však tvrdí, že současná mladá generace má jen jiné cíle než generace starší. A stejně tak jako v předchozích generacích se mezi současnými mladými najdou lidé, ze kterých vyrostou velké osobnosti. Skutečnost je totiž taková, že dospělí si svoje mládí vždy idealizují a každá generace bez výjimky pak nahlíží na nově nastupující „skrz prsty“. Již Sokrates před dvěma a půl tisíci lety tvrdil, že „naše mládež miluje luxus. Má špatné chování a opovrhne autoritami – neprokazuje úctu starším a místo pohybu a cvičení raději plácá hlouposti, nenasytně hltá jídlo a tyranizuje své učitele“.

V obecné rovině lze říci, že většina současné české mládeže vidí svoji budoucnost optimisticky. Mladí sice vnímají zvýšený tlak na to být úspěšný kvůli napjaté situaci na trhu práce, přesto se zdá, že jsou na prahu dospělosti připraveni těmto výzvám čelit a nalézt si svou vlastní cestu. Rovněž, zejména v poslední době, začínají klást velký důraz na zdravý životní styl a na zdravé sociální prostředí – rodinu a přátele. Chtějí si svůj život prostě užít. Tyto faktory pak často určují, jakým směrem se mladí lidé ve svém životě vydají.

3.1 DEFINICE MLÁDEŽE

Mladí lidé ve věku do 30 let představují pro Českou republiku významnou součást obyvatelstva. Jsou zdrojem jejího rozvoje, vitality, ale také nových názorů a pohledů. Přinášejí tak nové impulzy pro vývoj celé společnosti.

Podle Úmluvy o právech dítěte se v České republice považuje za dítě osoba ve věku do 18 let. Mládež je definována věkem 18 až 26 let. Dospělou (zletilou) osobou je osoba od dosažení 18 let. Tak je tomu podle právního řádu ČR. Z hlediska běžného chápání ale mladí lidé ve věku 16 –18 let už za děti pokládány nejsou: nechovají se tak a také se tak necítí. Rovněž z hlediska zákonných norem jim už náleží některá práva a povinnosti, ale nemají plnou trestněprávní odpovědnost.

Vzhledem k rozdílům v individuálním vývoji dětí je obtížné stanovit dolní věkovou hranici, která dělí mládež od dětí. Mladí lidé, kteří navštěvují základní školu, se sice běžně považují za děti, avšak dosti často již přejímají způsob života dospělých nebo mnohem starších kamarádů. Proto se někdy děti staršího školního věku (11-14 let) už zčásti počítají mezi mládež.³ (online, www.abendblatt.de).

Stejně tak obtížné je i stanovit horní věkovou hranici pro „mládí“. Stále se zvyšuje věk, do kterého se mohou lidé počítat mezi mládež. „Jednou z nejdůležitějších příčin, které způsobily tento vývoj, je prudký rozvoj vzdělání v průmyslových zemích na konci 60. let. Výsledkem tohoto rozvoje je skutečnost, že téměř polovina mladých lidí na Západě končí svoji přípravu na zaměstnání (studia) ve 30-35 letech a nikoli v 18, 20 či 22, jak tomu bývalo dříve.“ (Helsper, W., 2009, s. 44). Další příčinou je rozvoj sociálního zabezpečení. Díky jeho různým formám nepřebralo dosud mnoho mladých dospělých⁴ zodpovědnost za svůj život. V České republice jdou tyto trendy stejným směrem.

3.2 KULT MLÁDÍ

Mládí se změnilo. V současné době již není obdobím přechodu mezi dětstvím a dospělostí. Stává se otevřeným obdobím bez jasného ukončení. Werner Helsper mluví

³ Výzkum Rakouského institutu pro výzkum mládeže (Österreichisches Institut für Jugendforschung), který vyšel r. 1995 pod názvem „Abschied von der Kindheit“ (Ingrid Kromer et al., Wien 1995). Autoři výzkumu zvolili pro tuto věkovou skupinu označení „Kids“, protože toto slovo umožňuje vnímat příslušníky této skupiny různě (jako děti nebo jako mládež), jak to odpovídá individuálnímu vývojovému stupni (www.abendblatt.de/vermischtes/journal/zusammenleben/article107240473/Abschied-von-der-Kindheit.html)

⁴ „Mladí dospělí“ - výraz pro plnoleté, kteří se buď ještě hospodářsky neosamostatnili, anebo si i při samostatnosti uchovávají svoji dosavadní životní praxi. (Norbert Copray, 1991, s. 32)

dokonce o „zániku dospělosti“:

„Mladickost, když ne zrovna dětinskost, se stala příznačnou pro celou kulturu. I tam, kde mají lidé západní průmyslové civilizace vzdělávací proces už za sebou, pokoušejí se udržet si aspoň symbolicky znaky mládí, počínaje aranžováním vlastního „mladého“ těla až k vynucování si „mladického“ životního stylu s jeho specifickými požitky, cestováním, promiskuitou atd.“ (Helsper, W., 2009, s. 45).

„*Forever young*“ (Navždy/Věčně mladý, píseň Freddieho Mercuryho, frontmana hudební skupiny Queen) - tak by se dal charakterizovat postoj mnoha dnešních dospělých. Nechtějí se rozloučit se způsoby a chováním, které je typické pro mladé lidi. Proto dnes hovoříme o „*kultu mládí*“, o kterém sepsal svoji monografii s názvem *Der Jugendkult in der Bundesrepublik* z roku 1971 Horst Opaschowski.

Ideálem je být a zůstat mladý. Mládí není pouhým znakem jednoho životního období, ale stává se symbolem jedinečných hodnot, jako je orientace na budoucnost, elán a entusiasmus, otevřenost, navazování nových kontaktů a hlavně také zdraví, fyzické krásy a síly.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3.3 MLADÍ LIDÉ V ČESKÉ REPUBLICE – JEJICH VLASTNOSTI A PRIORITY

Názory na to, jací jsou dnešní mladí lidé v České republice, má jistě každý. Většinou si člověk své názory vytváří zobecněním několika vlastních zkušeností. Názorů získaných touto cestou je pak mnoho a často se zásadně liší.

Zajímalo mne, co mladí lidé u nás pokládají za důležité, a tak jsem provedl průzkum hodnotového žebříčku dnešních mladých lidí. Využil jsem stejných respondentů, tedy 100 osob ve věku 15 – 20 let. Na tento dotazník zareagovalo 95 oslovených, 95 procent, tedy o 6 dotázaných/procent více než na druhý dotazník. Požádal jsem je, aby mi specifikovali pět hodnot typických a důležitých pro současného mladého člověka.

Nejčastěji jmenovanou vlastností byla **kariéra a úspěch, vzdělání/kvalifikace, fyzická zdatnost, fyzická přitažlivost, přátelé, rodina, láska a partnerství**. Tím se mi potvrdily moje hypotézy, které se týkaly právě kariéry a krásy.

Poté jsem je požádal, aby mi opověděli na krátký dotazník, jak vnímají, jako mladá generace, sami sebe.

(Drobné odchylky v procentuálním součtu oslovených respondentů jsou způsobeny zaokrouhlováním na jedno desetinné číslo).

Otázky dotazníku:

1. **Důležitost vzdělání/kvalifikace pro váš budoucí život**
 - a) **Chtěl/a bych dosáhnout co nejvyššího vzdělání, do školy chodím rád/a.**
 - b) **Chtěl/a bych dosáhnout co nejvyššího vzdělání, i když školu rád/a nemám.**
 - c) **Je mnoho důležitějších věcí v životě než škola, ale nechci skončit alespoň bez středního vzdělání.**
 - d) **Nemám o školu žádný zájem, nebaví mě to a stačí mi základní vzdělání.**

2. **Důležitost rodiny**
 - a) **Rodina je pro mě zázemím, je pro mě zásadní.**
 - b) **Rodina je pro mě důležitá, ale nehraje zcela zásadní roli v mém životě.**
 - c) **Rodina pro mě není příliš důležitá, spoléhám se spíše na sebe a přátele.**
 - d) **Rodina mne zklamala, nestýkám se s ní. Nehraje v mém životě žádnou roli.**

3. **Důležitost přátelství**

- a) Přátelství je pro mne velmi důležité. Nedovedu si život bez přátel představit.
- b) Přátelství je pro mě důležité, ne však nezbytné.
- c) Nemám mnoho přátel, umím žít i bez nich.
- d) Ne mám přátele, zklamali mě, nejsou pro mě vůbec důležití.

4. Důležitost lásky a partnerství

- a) Bez lásky a partnera/partnerky se neobejdu.
- b) Lásky a partner/partnerka jsou pro mě důležité, ne však za každou cenu.
- c) Dost často jsem se zklamal/a, takže na lásku a partnerství moc nevsázím.
- d) Nechci partnera/partnerku. Raději žiji sám/sama.

5. Důležitost úspěchu, kariéry a seberealizace v (budoucím) zaměstnání

- a) Úspěch v (budoucím) zaměstnání je pro mě velmi důležitý.
- b) Chtěl/a bych být úspěšný/á, ale nehodlám tomu obětovat vše.
- c) Chtěl/a bych mít dobré místo, ale nenadřít se.
- d) Úspěch v (budoucím) zaměstnání mě nezajímá.

6. Sportujete a žijete zdravě?

- a) Ano, provozuji několik sportů a snažím se co nejvíce dodržovat zdravý životní styl.
- b) Ano, rekreačně provozuji několik sportů a snažím se dodržovat zdravý životní styl.
- c) Občas mě kamarád/ka vytáhne na nějaký ten sport, ale běžně sport neprovozuji. Zdravý životní styl mi něco říká, ale nejsem jeho skalním zastáncem. Občas něco pro své zdraví udělám.
- d) Sport mě nezajímá. Co je to zdravý životní styl?

7. Jak důležité pro vás je, abyste se líbili/y druhým?

- a) Naprosto nezbytné.
- b) Jsem rád/a, když se líbím, ale nemusí to být za každou cenu.
- c) Potěší mě, když mě někdo pochválí, že dobře vypadám, ale nevím, jestli to myslí upřímně, takže se bez toho obejdu.
- d) Nezajímá mě, jestli se někomu líbím, nebo ne. Není to důležité.

8. Do jaké míry jste ochotni pomáhat druhým?

- a) Rád/a pomohu těm, kteří to potřebují.
- b) Rád/a pomohu těm, kteří to budou umět ocenit.
- c) Když to bude nezbytně nutné, pomohu.
- d) Nikdo nepomáhá mně, tak proč bych měl/a pomáhat já?

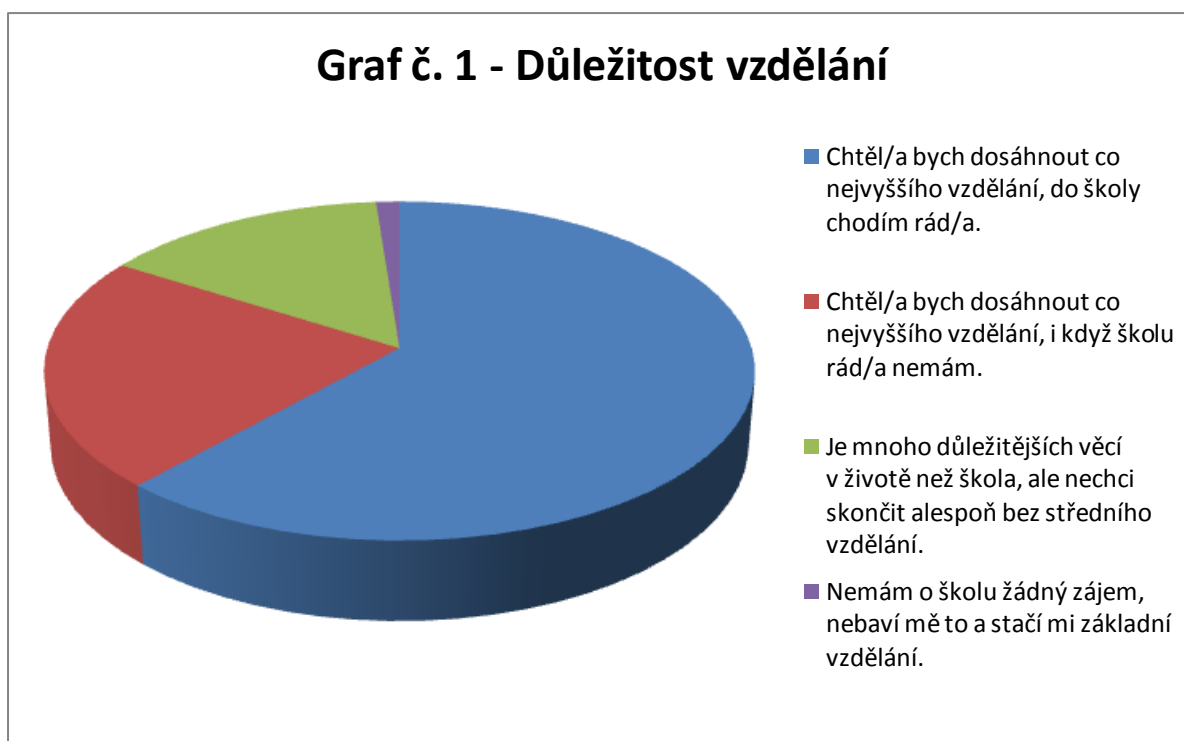
9. Umíte tolerovat lidi, kteří se nějakým způsobem vymykají běžné populaci (národnostní menšiny, handicapovaní, seniory apod.)?

- a) Ano, nemám s tím žádný problém. Jsme přece všichni lidé.
- b) S jistými výhradami, ano.
- c) Jsou skupiny lidí, které ve mně vzbuzují nechuť. Jsem ochoten tolerovat jen někoho.
- d) Ne.

Z odpovědí, které jsem obdržel, jsem zpracoval následující vyhodnocení:

Tab. 1. Důležitost vzdělání

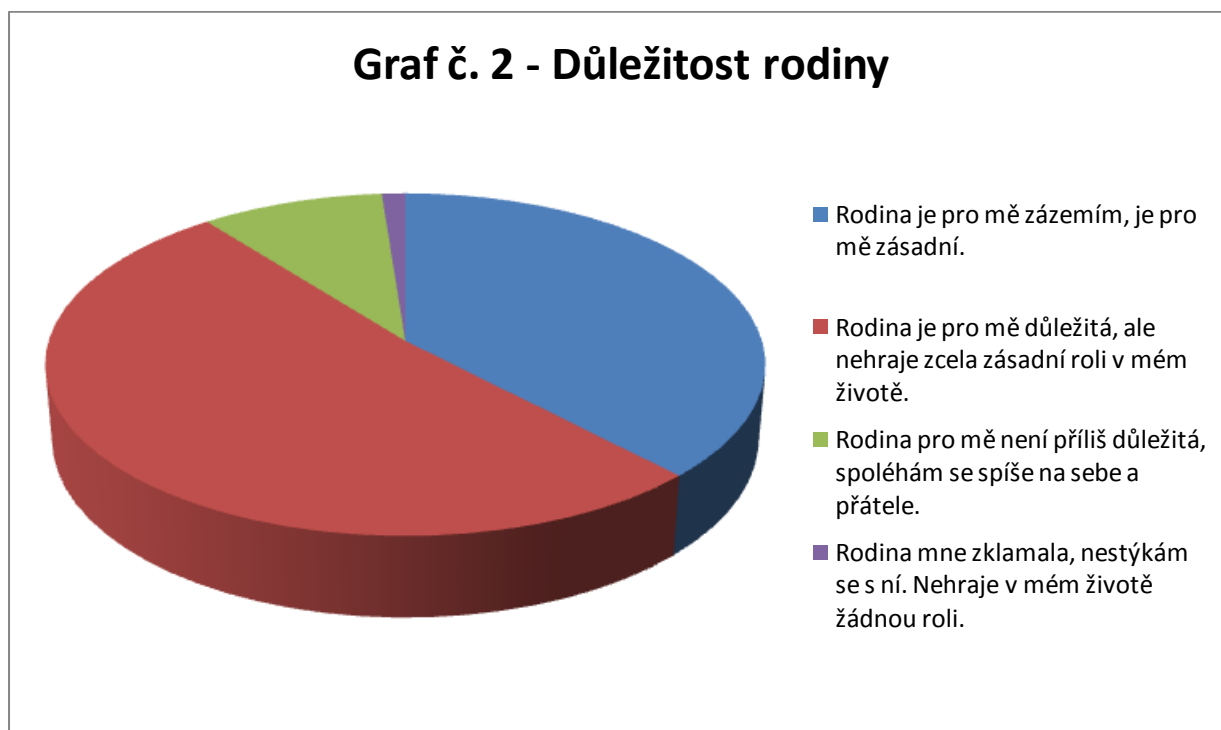
	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Chtěl/a bych dosáhnout co nejvyššího vzdělání, do školy chodím rád/a.	58	61,1%
Chtěl/a bych dosáhnout co nejvyššího vzdělání, i když školu rád/a nemám.	21	22,1%
Je mnoho důležitějších věcí v životě než škola, ale nechci skončit alespoň bez středního vzdělání.	14	14,7%
Nemám o školu žádný zájem, nebaví mě to a stačí mi základní vzdělání.	2	2,1%

Obr. 1. Graf č. 1 – Důležitost vzdělání, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 2. Důležitost rodiny

	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Rodina je pro mě zázemím, je pro mě zásadní.	34	37,9%
Rodina je pro mě důležitá, ale nehraje zcela zásadní roli v mém životě.	49	51,6%
Rodina pro mě není příliš důležitá, spoléhám se spíše na sebe a přátele.	9	9,4%
Rodina mne zklamala, nestýkám se s ní. Nehraje v mém životě žádnou roli.	3	3,1%

Obr. 2. Graf č. 2 – Důležitost rodiny, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 3. Důležitost přátelství

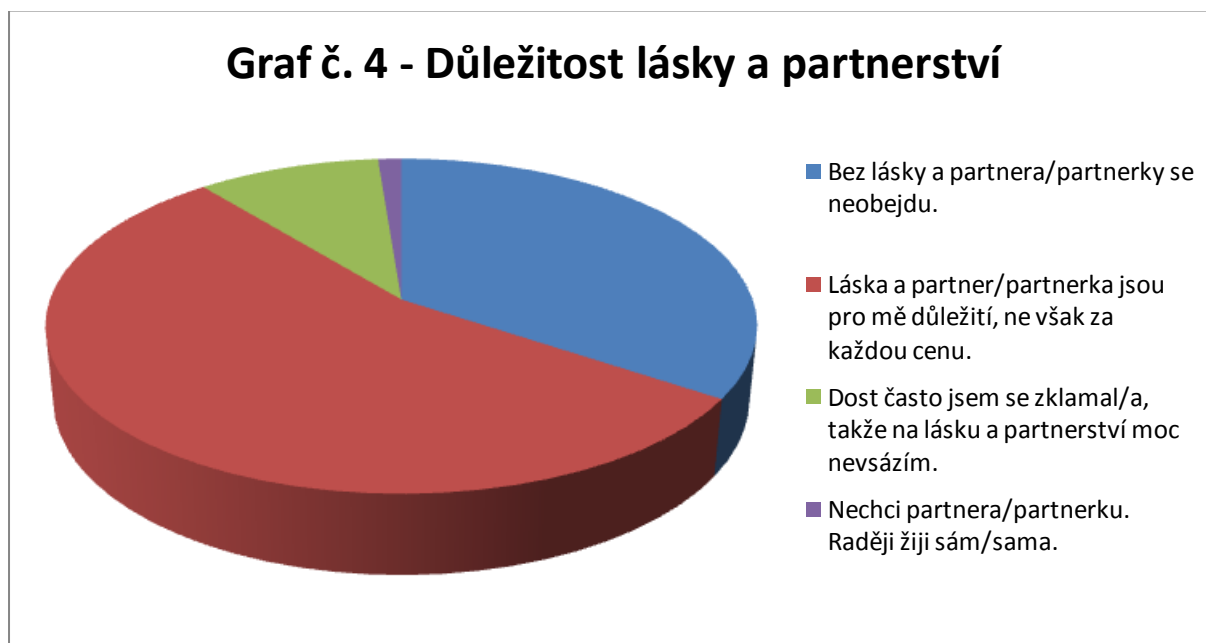
	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Přátelství je pro mne velmi důležité. Nedovedu si život bez přátel představit.	29	30,5%
Přátelství je pro mě důležité, ne však nezbytné.	56	58,9%
Nemám mnoho přátel, umím žít i bez nich.	8	8,4%
Nemám přátele, zklamali mě, nejsou pro mě vůbec důležití.	2	2,1%

Obr. 3. Graf č. 3 - Důležitost přátelství, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 4. Důležitost lásky a partnerství

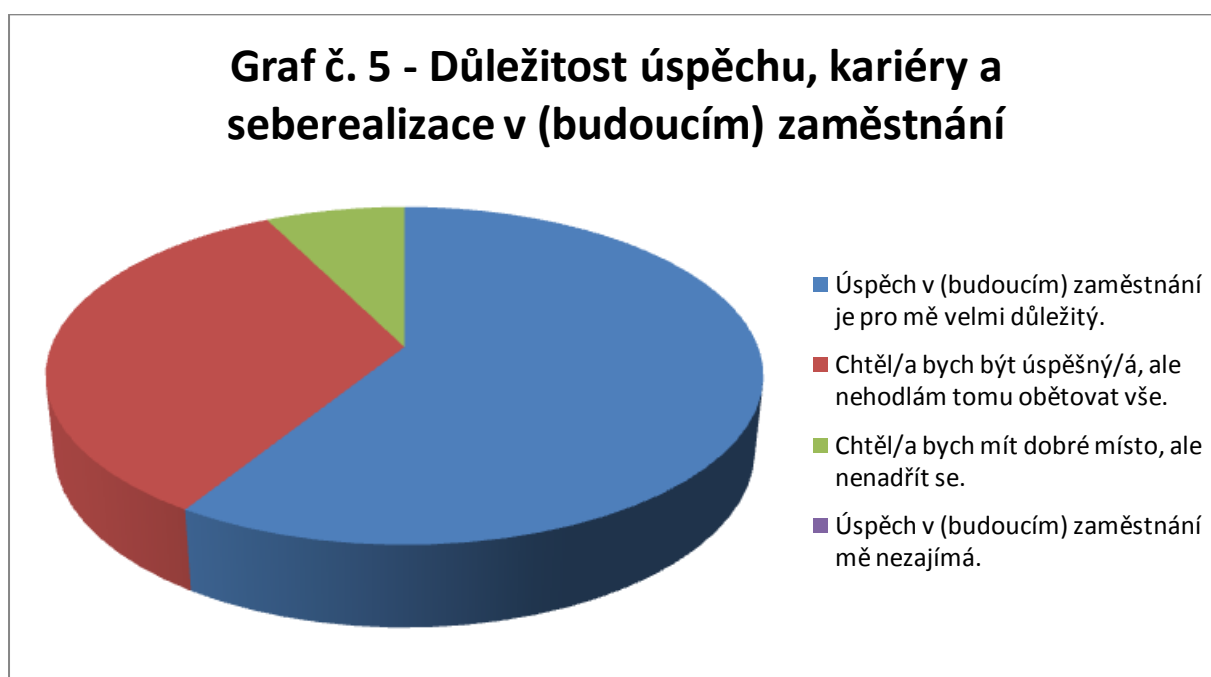
	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Bez lásky a partnera/partnerky se neobejdu.	32	33,7%
Láska a partner/partnerka jsou pro mě důležité, ne však za každou cenu.	51	53,6%
Dost často jsem se zklamal/a, takže na lásku a partnerství moc nevsázím.	9	9,5%
Nechci partnera/partnerku. Raději žiji sám/sama.	3	3,1%

Obr. 4. Graf č. 4 – Důležitost lásky a partnerství, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 5. Důležitost úspěchu, kariéry a seberealizace v (budoucím) zaměstnání

	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Úspěch v (budoucím) zaměstnání je pro mě velmi důležitý.	56	58,9%
Chtěl/a bych být úspěšný/á, ale nehodlám tomu obětovat vše.	32	33,7%
Chtěl/a bych mít dobré místo, ale nenadřít se.	7	7,4%
Úspěch v (budoucím) zaměstnání mě nezajímá.	0	0,0%

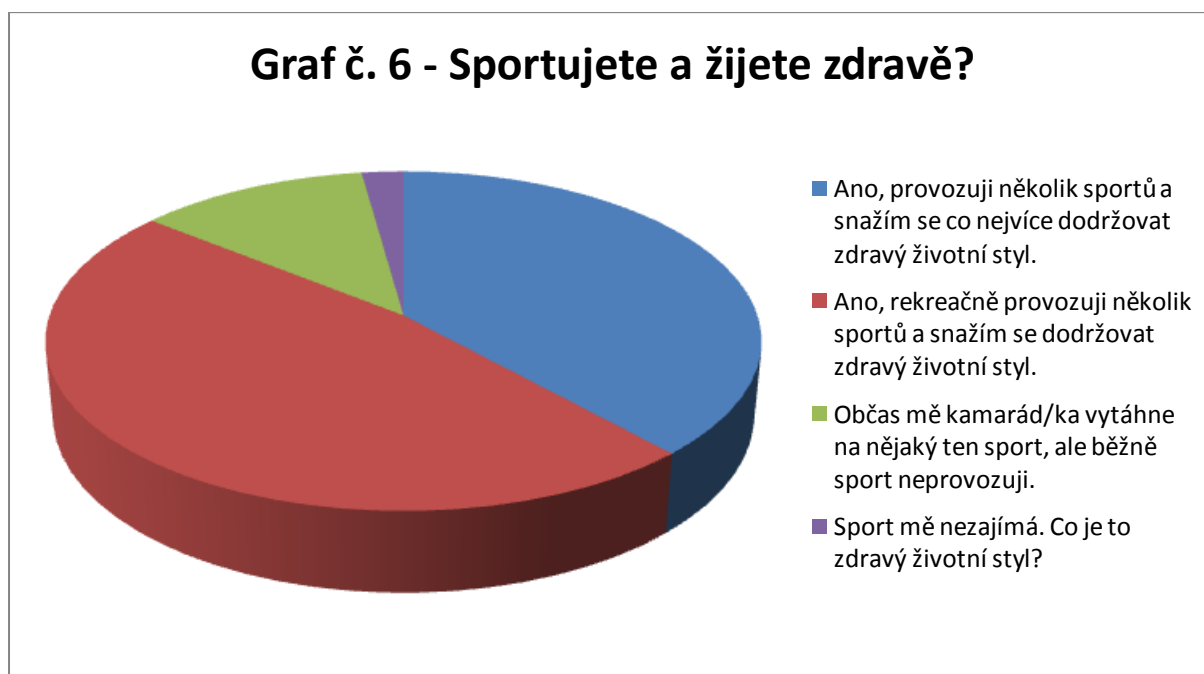

Obr. 5. Graf č. 5 – Důležitost úspěchu, kariéry a seberealizace v (budoucím) zaměstnání,

Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 6. Sportujete a žijete zdravě?

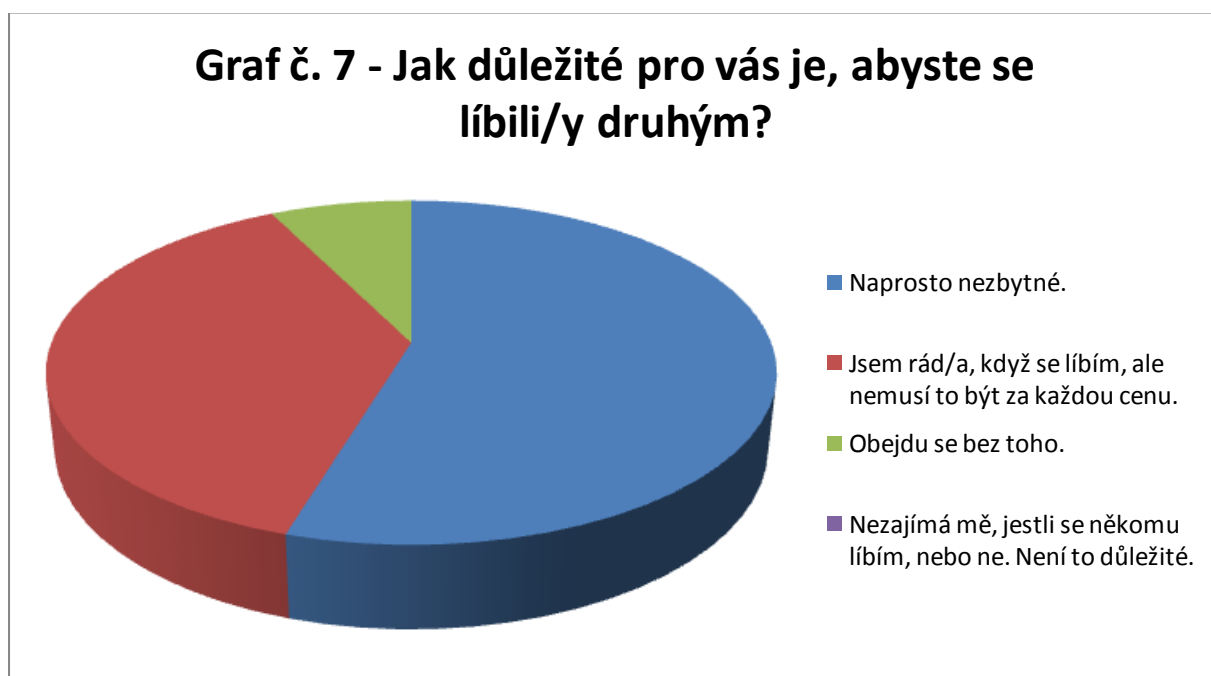
	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Ano, provozuji několik sportů a snažím se co nejvíce dodržovat zdravý životní styl.	35	36,8%
Ano, rekreačně provozuji několik sportů a snažím se dodržovat zdravý životní styl.	43	45,7%
Občas mě kamarád/ka vytáhne na nějaký ten sport, ale běžně sport neprovozují. Zdravý životní styl mi něco říká, ale nejsem jeho skalním zastáncem. Občas něco pro své zdraví udělám.	11	11,6%
Sport mě nezajímá. Co je to zdravý životní styl?	2	2,1%

Obr. 6. Graf č. 6 - Sportujete a žijete zdravě?, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 7. Jak důležité pro vás je, abyste se líbili/y druhým?

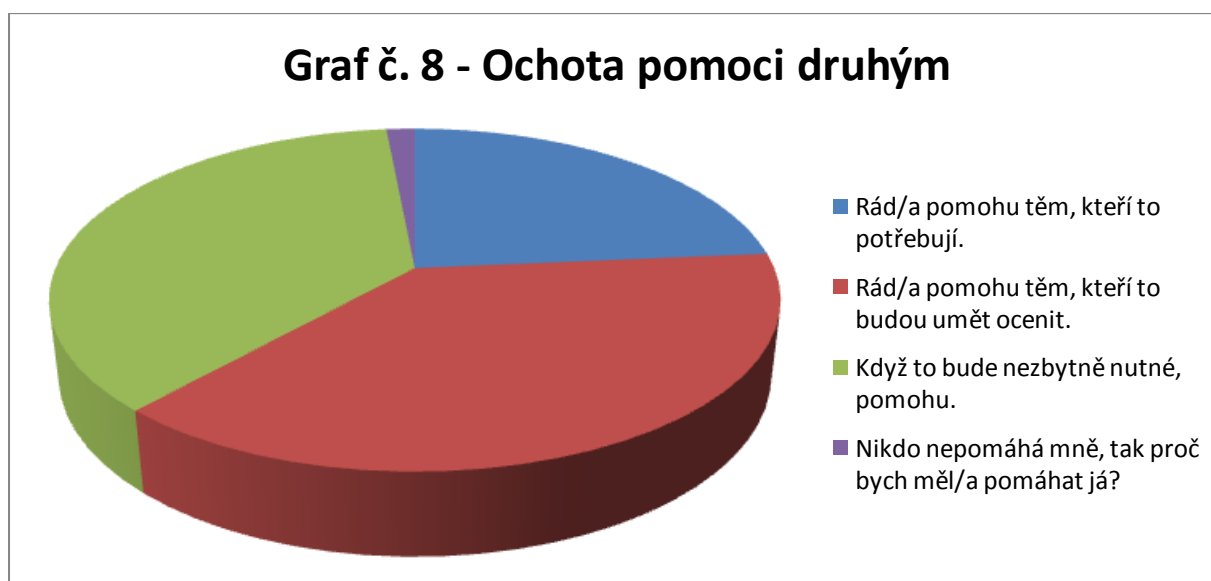
	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Naprosto nezbytné.	52	54,7%
Jsem rád/a, když se líbím, ale nemusí to být za každou cenu.	36	37,9%
Potěší mě, když mě někdo pochválí, že dobře vypadám, ale nevím, jestli to myslí upřímně, takže se bez toho obejdu.	7	7,4%
Nezajímá mě, jestli se někomu líbím, nebo ne. Není to důležité.	0	0,0%

Obr. 7. Graf č. 7 - Jak důležité pro vás je, abyste se líbili/y druhým? Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 8. Do jaké míry jste ochotni pomáhat druhým?

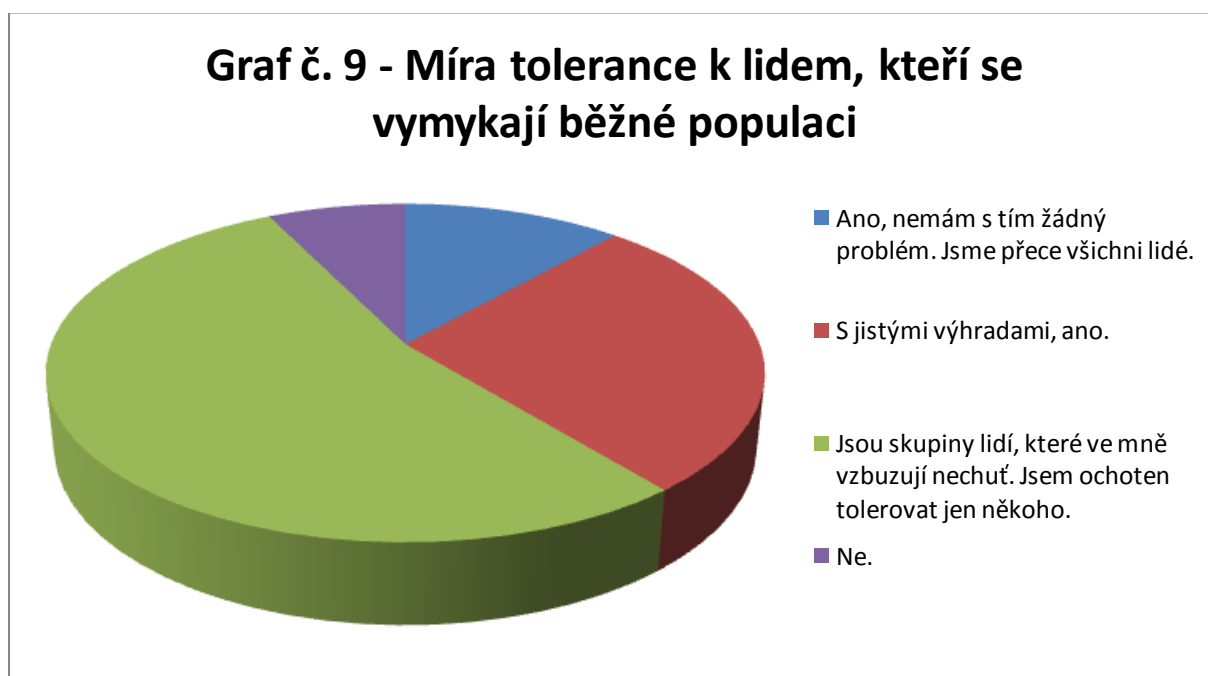
	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Rád/a pomohu těm, kteří to potřebují.	18	18,9%
Rád/a pomohu těm, kteří to budou umět ocenit.	29	30,5%
Když to bude nezbytně nutné, pomohu.	28	29,5%
Nikdo nepomáhá mně, tak proč bych měl/a pomáhat já?	20	21,0%

Obr. 8. Graf č. 8 - Ochota pomoci druhým, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 9. Umíte tolerovat lidi, kteří se nějakým způsobem vymykají běžné populaci (národnostní menšiny, handicapované, seniory apod.)?

	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Ano, nemám s tím žádný problém. Jsme přece všichni lidé.	11	11,6%
S jistými výhradami, ano.	26	27,4%
Jsou skupiny lidí, které ve mně vzbuzují nechuť. Jsem ochoten tolerovat jen někoho.	51	53,6%
Ne.	7	7,3%

Obr. 9. Graf č. 9 - Míra tolerance k lidem, kteří se vymykají běžné populaci, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Na základě výše zmíněných odpovědí jsem dospěl k názoru, že nelze o mládeži hovořit jako o homogenní skupině. Mezi mladými lidmi existují podskupiny s odlišnými hodnotovými orientacemi. Pro některé je charakteristický zájem o druhé a veřejné dění. Pro jiné, kteří představují většinovou mladou generaci, je na prvních místech preferencí orientace na sebe sama, na vlastní ego. Evidentně roste význam majetku a naopak klesá význam slov „být užitečný druhým lidem“ či podílet se na veřejně prospěšné činnosti. Překvapivě i míra tolerance ke spoluobčanům, kteří se nějakým způsobem odlišují od běžné populace, je velmi nízká. Může to však být dáno poměrně nekompromisními postoji mladých lidí, které se časem zkorigují tak, jak současným mladým lidem bude přibývat let. V tomto ohledu se mi hypotéza o velké toleranci mladých lidí nepotvrdila a nepotvrdila se mi ani hypotéza o ochotě mladých lidí být užitečnými a pomáhat těm, kteří to potřebují. Zde jsou výsledky výzkumu docela zarážející. Otázkou je, do jaké míry jsou zkresleny rádooby drsnými postoji dnešní mládeže.

Mnozí vědečtí pracovníci se snažili a snaží definovat společné znaky různých životních stylů mládeže, a tak vznikají rozličné typologie mládeže. „Rozdíly mezi typy spočívají obvykle v tom, jak dalece jsou mladí lidé ovlivněni společenskými vzory jednání. Různé typologie hodnotí pak skupiny mládeže rozdílně, neboť posuzují skutečný život mládeže z odlišných hledisek. Přes všechny rozdíly je možné z porovnání typů mládeže identifikovat některé trendy, které ovlivňují život mladého člověka někdy izolovaně (jeden trend výrazně převládá), jindy současně (mladý člověk sleduje současně protikladné trendy). Nejvýraznější trendy jsou tyto:

- konzumní orientace (orientace na „action - akci“ zde a nyní)
- orientace na soukromý život (rodina, přátelé)
- konzervativní orientace (na povinnost a pořádek)
- postmaterialistická orientace (individualizace, seberealizace)“ (Bonfadelli, H., 1990, s. 81-148).

3.4 VLIVY, KTERÉ FORMUJÍ MLADÉHO JEDINCE

Zcela zásadní a rozhodující vliv na vývoj člověka má bezesporu rodina, a to zejména v kojeneckém a batolecím věku, ale i v předškolním a školním období. Proto náleží rodičům ohledně jejich dětí rozhodující práva i odpovědnost. Nicméně je nutné, aby rodičům v jejich poslání pomáhala celá společnost. Zvláště důležité je to v současné době, kdy se skoro polovina rodin rozpadá kvůli rozvodu a kdy každoročně desítky tisíc dětí tak vlastně ztrácejí jednoho ze svých rodičů – zpravidla otce. Dalším, stejně významným problémem jsou časové

možnosti českých rodičů. Pro většinu z nich je nedostatek času velkou překážkou.

V českých zemích, kde dodnes přežívá tradice velkého pedagoga evropského formátu Jana Ámose Komenského, kde v jako jedné z prvních zemí byla zavedena povinná školní docházka za vlády císařovny Marie Terezie koncem 18. století, byla a je významným partnerem rodičů škola. Po vzniku samostatného Československa (v letech 1918 až 1938) měla škola vysokou reputaci, protože pomáhala formovat a budovat nově vznikající demokratický režim. Po 2. světové válce byla škola často zneužívána komunisty jako nástroj jejich ideologické propagandy, prostředkem nátlaku a vydírání rodičů a mnoho ze své původní prestiže ztratila.

Nicméně ani po více jak dvaceti letech od pádu komunistického režimu se nepodařilo pošramocenou pověst školy o mnoho zlepšit. Přesto si myslím, že je na školách dostatek zkušených a kvalitních učitelů/pedagogů, kteří mají naší současné mladé generaci co nabídnout. Někdy jsou to právě učitelé, kteří se pro děti stávají životními vzory a kteří dost často suplují to, co rodina nezvládá.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, které je celostátním garantem v oblasti výchovy a vzdělávání dětí a mládeže, si stanovilo dvě základní východiska české státní politiky:

- 1) přijetí zodpovědnosti státu za vytváření podmínek pro rozvoj mladé generace a za plnění úkolů, které státu v této věci přísluší nebo k jejichž plnění se v rámci celé řady mezinárodních úmluv přihlásil.
- 2) Uznání a podpora prvotní zodpovědnosti rodiny a přiměřeně věku i zodpovědnosti jednotlivce za sebe sama.

Působení státu na mládež probíhá ve dvou rovinách:

Podpora

- Řešení problémů ohrožujících mladou generaci či bránících jejímu rozvoji.
- Vytváření podmínek k participaci mládeže na společenském a politickém životě a motivace jednotlivých vrstev a skupin mládeže k činnosti v duchu cílů státní politiky pro oblast dětí a mládeže.
- Nejrůznější speciální programy týkající se života dětí a mládeže.
- Podpora nestátních neziskových organizací, které mají v této oblasti nezastupitelnou úlohu.

Ochrana

Ochrana nastupuje vždy tam, kde jedinec není schopen vlastními silami čelit negativně

na něj působícímu prostředí a některým společenským jevům. Zde stát působí buď přímo svými nástroji, nebo využívá spolupráce s dalšími orgány veřejné správy, obcemi, nestátních neziskových organizací a s dalšími institucemi a organizacemi pracujícími ve prospěch dětí a mládeže. Významným faktorem je v této oblasti i zahraniční spolupráce, jak na úrovni státních orgánů, tak na úrovni nestátních neziskových organizací orientujících se na práci s dětmi a mládeží (programy Evropské unie pro mládež aj.). (online, www.msmt.cz/file/33599).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky si dalo za úkol zapojení mladých lidí do procesů spolurozhodování a spoluúčasti. Efektivní politika ve vztahu k mládeži vychází z aktivní spolupráce všech zainteresovaných aktérů a z důsledné konzultace s mladými lidmi. Strategické a jejich dílčí cíle Koncepce 2020 vznikly na základě širokých konzultací s odbornou veřejností formou kulatých stolů (2011 –2013), vycházejí z diskusí s odbornou veřejností a mládeží na Národní konferenci o mládeži (listopad 2013) a zohledňují výsledky strukturovaného dialogu s mládeží prostřednictvím projektu České rady dětí a mládeže “Kecejme do toho” (online, www.kecejmedotoho.cz). Důsledné zapojení mladých lidí do rozhodovacích procesů v oblasti implementace a vyhodnocení Koncepce 2020 bude zajišťovat národní pracovní skupina pro strukturovaný dialog s mládeží ustavená v lednu 2014, jejímž vedením byla pověřena Česká rada dětí a mládeže.

Prioritou v této oblasti je také podpora dobrovolnictví mladých lidí, které stimuluje aktivní a zodpovědné občanství a přispívá k soudržnosti společnosti prostřednictvím vytváření vazeb důvěry a solidarity. Koncepce 2020 je zaměřena na mladé lidi, plně však respektuje potřebu mezigenerační solidarity a dialogu napříč generacemi v zájmu udržitelného rozvoje a naplňování potřeb různých věkových skupin obyvatelstva.

Využívá přitom principu mezigeneračního dialogu a posiluje úlohu empatie a dovednosti naslouchat si v mezigeneračních vztazích, zejména v oblasti zaměstnanosti, a při vzájemném předávání kulturních a společenských norem.

4. Vliv společnosti na vnímání seniorů

V současném moderním světě převládá snaha o vytvoření co nejsoudržnější společnosti, soudržné tedy i co se věku týká. Solidarita by měla být nejvyšší metou, o kterou by měla usilovat každá společnost v rámci svého fungování. Jedině soudržná společnost

(i věkově) je schopná spolupráce bez znevýhodňování některých skupin v různých oblastech života.

Stále intenzivněji se ve společnosti obecně vyskytují věkové a generační konflikty, a to jak v hodnotách, tak v zájmech. Mladí a staří dost často vyznávají jiné hodnoty, což je v případě mnoha otázek dostává na opačné strany bariéry. To pak narušuje vzájemnou solidaritu a může se začít šířit tzv. demografická panika, která se projevuje strachem populace ze stárnutí obyvatelstva, a může vyvolávat nevráživost lidí vůči seniorům coby ekonomické přítěži.

Mezi další negativní dopady nesoudržné společnosti patří věková segregace, která se ve společnosti promítá ve dvou rovinách – symbolické - vnímání celkové odlišnosti věkových skupin a reálné – neexistence vzájemných kontaktů jednotlivých věkových skupin.

Důležitým zdrojem vzájemného nepochopení mezi mladými a starými je vytváření nevhodných paradigmat stáří, a to jak v rodinách, tak zejména v médiích. Patří sem prezentace stáří jako něčeho statického a zbytečného. Přímo to kontrastuje s prezentací kultu mládí, kdy se na lidech cení jejich výkonnost, v současné době je to zejména práce s novými technologiemi. Mladí se prostě upřednostňují před všemi ostatními životními etapami.

4.1 VÝCHOVA SPOLEČNOSTI K ÚCTĚ K SENIORŮM

Jak jsem již dříve zmínil, hlavními kritérii mládí je dravost, úspěch a někdy i velká bezohlednost. Bylo by pošetilé tvrdit, že takoví jsou jen dnešní mladí. Naopak takové bylo mládí vždy jen s tím rozdílem, že cílenou výchovou bylo usměrňováno a vedeno k povinné úctě ke stáří, což je dle mého názoru druhý extrém. Jako nelze paušalizovat všechny mladé, nelze paušalizovat všechny staré. Myslím si, že by opravdu bylo velmi těžké projevovat úctu někomu zlému a krutému, natož úctu k takovým lidem vynucovat.

Pravdou je, že v dřívějších generacích se senioři těšili mnohem větší úctě. Měli dostatek životních zkušeností, nadhledu i rad pro ty mladší. Dnes jsou to „jen důchodci“, které někteří nesnášejí proto, že se snaží co nejdéle pracovat a „zbytečně“ zabírají místo mladým. Jiní nemají rádi bohaté důchodce, protože mají dostatek peněz, a přesto pobírají penzi, další pak nenávidí chudé důchodce, protože šकुdlí každou korunu. Mnoho lidí si myslí, že prakticky každý penzista volí komunisty nebo v lepším případě jinou levicovou stranu (viz předvolební spot pravice v podání Issové a Mádlů Přemluv bábu, Přemluv dědka, který mnohé starší lidi upozorňuje na to, aby „nezapomněli, jak to tady těch 40 let bylo“ a volili pravici)

a téměř všichni se ptají, k čemu dobrému ti důchodci vlastně jsou. Vzhledem k tomu, že dnes rodiče na nějakou důkladnou výchovu nemají mnohdy čas a ve školách se mezigeneračním problémům nevěnuje příliš mnoho prostoru, vznikl v roce 2010 mediálně známý projekt Mluvme o stáří, který vytvořila nezisková organizace Elpida.

V roce 2012, který byl Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity, vznikla netradiční kampaň nazvaná „Máš to za pár“, která chce upozornit na stále klesající respekt ke starší generaci. Cílí především na mladé lidi, u kterých chce vzbudit respekt k seniorům. Vytvořili ji společně Domov Sue Ryder, Praha, věnující se péči o seniory, a kreativní agentura Arnold Prague. Podle nich se totiž přístup ke starší generaci zhoršuje a ochoty pomáhat jí ubývá. Webové stránky www.mastozapar.cz slouží jako zdroj důležitých informací k danému tématu, kampani, jako místo pro sdílení názorů, nápadů a tipů, jak projevovat úctu a pomáhat seniorům. Tyto internetové stránky chtějí „připomenout mladým, že si senioři zaslouží jejich respekt, a zároveň ukázat seniorům, že ještě nemusejí patřit do starého železa.“ Součástí domovské stránky kampaně je i interaktivní on-line aplikace stárnutí. Kampaň byla účelově spuštěna v roce 2012, neboť právě rok 2012 byl vyhlášen Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity s důrazem na podporu vitality a důstojnosti všech osob. Sami pořadatelé a tvůrci kampaně tvrdili: „Neočekáváme okamžitou změnu, ale otevření diskuze ve společnosti a hlavně zamyšlení každého z nás, co malého můžeme pro změnu udělat sami.“ (Matěj Lesaj, ředitel Domova Sue Ryder). Poměrně hodně reakcí lze na webových stránkách kampaně nalézt především z let 2012 a 2013. Nyní se zdá, že aktivity původních tvůrců poněkud polevily.

4.2 RODINA A SENIOŘI

Jak jsem již zmínil dříve, dožíváme se v současnosti stále vyššího věku a začíná být téměř běžné mít nejen prarodiče, ale i praprarodiče. Přestože se v poslední době hodně mluví o krizi rodiny, rodina i dnes představuje jednu z hlavních hodnot společnosti. Je to jeden ze závěrů evropského průzkumu v *Années-Documents-Cleirppa* č. 224 z ledna 1994, ve kterém se praví: „Rodina i nadále zůstává jednou z největších světových institucí, která se ujímá starých a bezmocných lidí. V Evropském společenství se odhaduje, že o 70 až 80% starých nesamostatných lidí se stará jeden člen rodiny.“

Staří lidé se stávají denní součástí života každého z nás, avšak stává se, že na ně zapomínáme nebo na ně pohlížíme skrze prsty. Rodinní příslušníci by se měli nejvíce podílet na zkvalitňování života svých rodičů, babiček a dědečků, neboť i oni by chtěli dožít

spokojeně v poklidu mezi lidmi, které mají rádi, věnovat se svým koníčkům, mít volnost v rozhodování, starat se o rodinu a vnoučata.

Záleží na tom, kde a jak senior žije před odchodem ze zaměstnání. Pokud žije s partnerem, mohou se oba těšit na společné volné chvíle. Pokud žije společně s dětmi a případně vnoučaty, může se těšit na výpomoc rodině s dětmi, domácími pracemi a podobně. Velkou komplikací v tomto směru může být ztráta partnera. Člověk je najednou osamocen a touží po denním kontaktu. Pokud takový starší člověk žije ve vícegenerační rodině, pak je to pro něj výhoda. Životní situaci seniora může však ztížit nemoc, v horším případě nesoběstačnost. Dalo by se očekávat, že rodina by měla zajistit rodičům důstojný život. Tedy bydlení, základní, ale i vyšší potřeby. Bohužel, jsou rodiny, kde tomu tak být nemůže (sami mají zdravotní, finanční či jiné problémy, nebo prostě jen nemají o své babičky či dědečky zájem, protože by jim překáželi např. v kariéře).

Někdy není možné zajistit seniorům bydlení společně s jejich rodinou ve stejném místě. Pak je ale možné zařídit pro starého člověka bydlení v nějakém zařízení, kde bude mít všechno potřebné a na odpovídající úrovni. A pokud se k tomu ještě přidá zájem rodiny navštěvovat seniora a zajímat se o jeho potřeby, může být všechno pořádku.

Tak jako ostatně většinu věcí, jevů a vztahů v životě, i náš vztah k seniorům je do jisté míry ambivalentní, kdy se v nás mísí pozitivní city s těmi negativními. Z pozitivních citů je to nejčastěji láska k rodičům, náklonnost a něha „*k té drobné babičce*“, starost o uspokojení potřeb a přání starého člověka, neochota dát starého člověka do nějakého sociálního zařízení, byť by bylo sebelepší.

Z negativních pocitů může převládat strach z toho, že babička/dědeček onemocní a jestli budu schopen/schopna se o ni/něj postarat, strach ze ztráty blízkého člověka, strach z nepochopení ostatních členů rodiny, nepříjemné překvapení, že role rodiče a dítěte se obrací a další.

V nejhorších případech je to pocit nenávisti a chuť pomstít se za to, jak nám rodiče ublížili, což může vést až k nepřiměřeně špatnému zacházení, tedy k fyzickému i psychickému týrání seniorů. Jedná se o viditelný projev ageismu, porušování práv seniorů, lidských práv a někdy se může jednat až o trestný čin.

Za psychické násilí se dá považovat i ignorování seniorů například tím, že dáváme slovně najevo, že jím pohrdáme, slovně jej napadáme nebo snižujeme jeho důstojnost nepřístojnými poznámkami a narážkami, neumožníme seniorovi setkávání s vnoučaty, snižujeme před nimi jeho autoritu.

4.3 EKONOMICKÁ A SOCIÁLNÍ POMOC

Na okraji povědomí společnosti pak existují různé nadace, které zaměřují svoji činnost na podporu kvalitního a aktivního života seniorů. Jedná se např. o nadaci Senio v Táboře, Nadace Jistota Komerční banky, která, co se seniorů týká, poskytuje finanční prostředky zejména organizacím zabývajícím se péčí o seniory. Nadace Jistota kryje nákup zdravotních a kompenzačních pomůcek, polohovací a sprchovací lůžka, vybavení hospiců a domovů důchodců. „Ve spolupráci s Asociací poskytovatelů hospicové a paliativní péče poskytujeme vybraným zařízením příspěvek ve výši až 40% ceny nakupovaných lůžek a sanitárního zařízení“ (online, www.nadacejistota.cz). Nutno zmínit ještě nadační fond Veselý senior (online, www.veselysenior.cz), který, jak na svých webových stránkách uvádí, se zaměřil především na šíření myšlenky aktivního stáří a snaží se o integraci seniorů do společnosti pomocí aktivizačních programů. Fond do svých projektů zařazuje osvětu a mezigenerační programy. Dále bychom mohli jmenovat Radu seniorů české republiky o.s., která poskytuje telefonickou krizovou pomoc, odborné sociální občansko-právní poradenství a expertní bytové poradenství pro seniory (online, rscr.cz), Nadaci pro výstavbu penzionů pro seniory s komplexními službami, která shromažďuje finanční prostředky pro výstavbu penzionů pro seniory, První Jihočeskou Nadaci, Nadaci Zdraví pro Moravu, Nadační fond Solidarita a přátelství, různá církevní střediska sociální pomoci apod.

Nejznámější nadací v poslední době je pravděpodobně nadace Taťány Kuchařové Krása pomoci, která si za svůj cíl vytyčila „kontinuální a systematické řešení problematické situace seniorů v České republice a zlepšení kvality jejich života. Nadace svým působením usiluje o rozvoj a uplatňování základních humanitárních a právních aspektů života společnosti, a tak deklaruje svoji snahu o všestrannou podporu a pomoc vedoucí ke zlepšování a rozvoji kvality života seniorů. Nadace vnímá seniory jako plnohodnotné spoluobčany prospěšné naší společnosti a svou činností usiluje o změnu jejich vnímání a důstojné postavení. Důstojnost ve stáří znamená zajištění práva volby a spolurozhodování o způsobu a rozsahu poskytování péče a pomoci a práva na seberealizaci. Nadace umožňuje seniorům aktivní způsob života využívajícího nabytých znalostí a dovedností, inspiruje je k aktivnímu životu, nabízí a podporuje seniory v péči o sebe a svůj život. Účelem nadace je zajištění finanční, materiální, humanitární, právní, odborné personální nebo vzdělávací podpory a pomoci zdravotně, sociálně či ekonomicky znevýhodněným jedincům či skupinám na území České republiky i v zahraničí“ (online, www.krasapomoci.cz).

Nadace Krása pomoci podporuje a shání finanční prostředky na pečovatelskou službu

a službu osobní asistence, dobrovolnictví, coby prevence pocitu osamění seniorů, aktivizační programy aj. Od počátku existence nadace, tedy od roku 2008, se do dnešního dne na jednotlivé projekty rozdělilo celkem 22 534 890,- Kč.

Na základě výroční zprávy nadace za rok 2013⁵ podpořila nadace 24 projektů pro seniory, např. Podzim života, Služba pro seniory v chráněném bydlení DUHA, Rozvoj domácí hospicové péče na Vysočině, Dobrovolnické centrum pomoci zrakově postiženým, Dobrovolnické centrum Česká Lípa, Dobrovolníci v zařízení pro seniory, Plzeň, Rekondiční pobyt, Praha, 60 a víc neznamená nic, Valašské Meziříčí, Aktivní stáří Vinohrad, Praha, Tísňová péče, středisko DORKAS, Ostrava, Senioři proti dluhům, Olomouc, Poradna cesty domů, Hospicové občanské sdružení Cesta domů, Česká republika.

5. VÝZKUM

Ke svému výzkumu jsem zvolil kvantitativní metodu sběru dat pomocí dotazníku. Ty jsem rozeslal pomocí internetových e-mailových schránek nebo lidem mnou zvolené věkové kategorie na sociální síti www.facebook.com. K respondentům neuvádím žádné konkrétní údaje, abych neporušil zákon o Ochráně osobních údajů č. 101/2000 Sb.

5.1 POPIS ZKOUMANÉHO PROBLÉMU

Cílem výzkumu je analýza postojů, které zaujímá dnešní mládež k seniorům. Chtěl bych zjistit, zda se postoje mládeže vůči seniorům nějakým způsobem vyvíjejí, případně jak – zlepšují se, nebo zhoršují? – a jestli dochází k diskriminaci seniorů ze strany mládeže. Dále jsem se snažil najít odpovědi na otázky, zda v České republice existuje diskriminace starých lidí ze strany opravdu relativně hodně mladých lidí, a co vlastně „těm mladým vadí“ – co se jim líbí, co by naopak rádi změnili, pokud by mohli.

5.2 POSTUP PŘI SBĚRU DAT

Zaslal jsem 100 osobám ve věku 15 – 20 let žádost o vyplnění dotazníku na téma „Jak mladá generace vnímá seniory“. Vrátilo se mi 89 vyplněných dotazníků, tedy 89 procent. V případě odpovědí volnou formou, vlastními slovy, jsem se snažil seskupit je podle

⁵ Za rok 2014 nebyla ještě výroční zpráva publikována.

víceméně shodných rysů a číselně tak vyjádřit, kolik respondentů sdílí zhruba stejný názor. Drobné odchylky v procentuálním součtu oslovených respondentů jsou způsobeny zaokrouhlováním na jedno desetinné číslo.

5.3 URČENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK

V níže uvedeném dotazníku jsou definovány jednotlivé výzkumné otázky, na které dotazovaní respondenti odpovídali.

DOTAZNÍK

Jak mladá generace vnímá seniory

10. Jste:

- a) muž
- b) žena

11. Vaše vzdělání:

- a) vysokoškolské
- b) střední s maturitou
- c) střední bez maturity
- d) vyučen/a
- e) základní

12. Žijete:

- a) na vesnici
- b) v menším městě (do 10 000 obyvatel)

- c) ve větším městě (10 001 – 25 000 obyvatel)
 - d) ve městě od 25 001 do 150 000 obyvatel
 - e) ve městě nad 150 000 obyvatel
13. Kdo a co se Vám vybaví pod pojmem senior?
(Odpověď vlastními slovy)
14. V kolika letech se podle Vás stává člověk seniorem?
- a) 50+
 - b) 55+
 - c) 60+
 - d) 65+
 - e) 70+
15. Jaké jsou podle Vás typické vlastnosti seniora?
(Odpověď vlastními slovy)
16. Jak byste popsal/a typický vzhled seniora?
(Odpověď vlastními slovy)
17. Co pro Vás znamená „být starý“?
- a) Stáří je individuální pojem – každý je tak starý, na kolik se cítí.
 - b) Člověk se sice sám o sobě nemusí cítit starý, ale od určitého věku je tak vnímán.
 - c) Být starší 65 let.
 - d) Mít zdravotní problémy, které neumožňují plnohodnotný život.
 - e) Nemít žádný elán, cíle, ideály.
18. Jste v kontaktu se staršími lidmi?
- a) Ne, nemám zájem.
 - b) Ne, nemám příležitost.

- c) Ano, ale téměř výlučně jen v rodině (babička, dědeček).
- d) Ano, jak v rodině, tak ve společnosti, příp. v zaměstnání.

19. Jaký je Váš vztah ke starším lidem?

- a) Negativní.
- b) Spíše negativní.
- c) Neutrální.
- d) Spíše kladný.
- e) Kladný.

20. Co ovlivnilo Váš vztah k seniorům?

(Odpověď vlastními slovy)

21. Mohou senioři nějak obohatit dnešní společnost?

- a) Ne.
 - b) Ano.
- (Pokud ano, tak čím – odpověď vlastními slovy)*

22. Potkáváte aktivní seniory, kteří se zajímají o sport, kulturu, cestování, případně další činnosti jakou jsou např. adrenalinové sporty?

- a) Ne, nikdy.
- b) Ne příliš často.
- c) Překvapuje mě, že vídám poměrně často čilé a aktivní starší lidi.
- d) Ano, často.

23. Jaký podle Vás mají senioři vztah k technickým vymoženostem/novinkám?

- a) Negativní – nemají novinky rádi.
- b) Spíše negativní – vyzkoušejí něco nového jen výjimečně.
- c) Spíše kladný – zajímají se o novinky, a pokud jim to finanční situace dovolí, tak je i vyzkoušejí.

24. Jaké máte se staršími lidmi osobní zkušenosti?

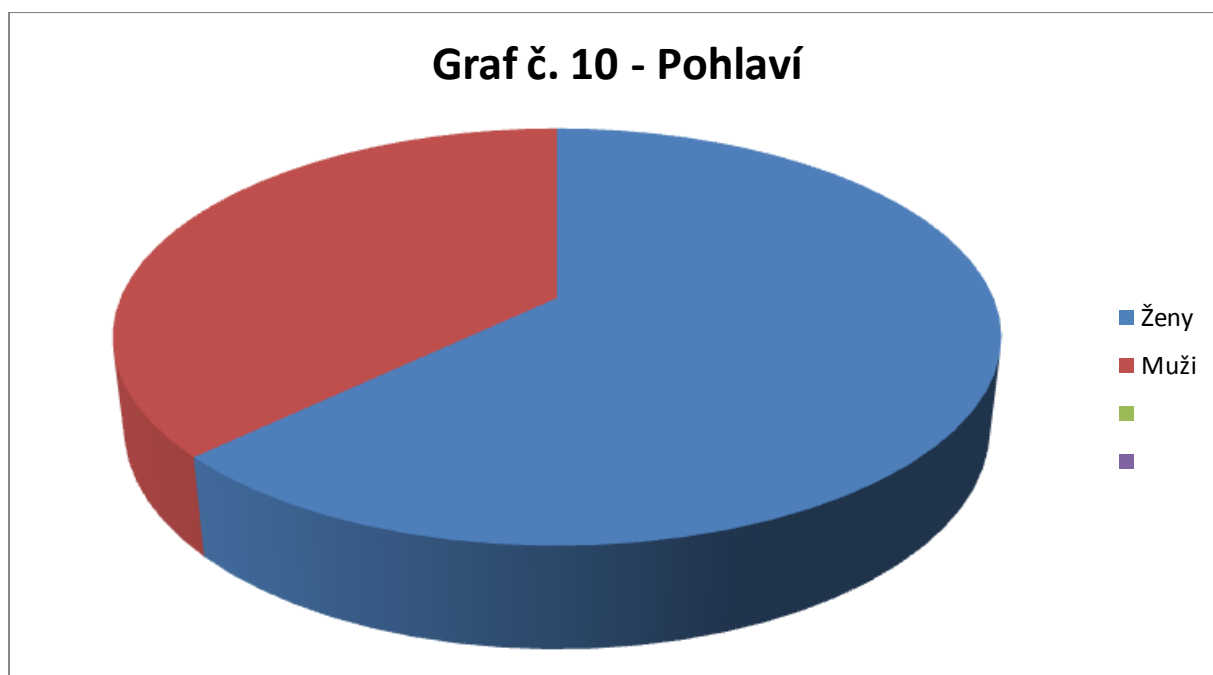
- a) Negativní.
- b) V zaměstnání a společnosti negativní, v rodině pozitivní.
- c) Neutrální – tak jako u většiny lidí – někdy pozitivní, někdy negativní.
- d) Převažují pozitivní zkušenosti.
- e) Velmi pozitivní.

5.4 MATEMATICKÉ A GRAFICKÉ ZPRACOVÁNÍ ODPOVĚDÍ

Na výše uvedený dotazník se mi sešly odpovědi, které jsem následně matematicky a graficky zpracoval do tabulek a grafů. Ty jsou uvedeny na následujících listech. Veškeré tabulky a grafy jsem vytvořil sám a tudíž nejsou převzaty z jiných zdrojů.

Tab. 10. Pohlaví

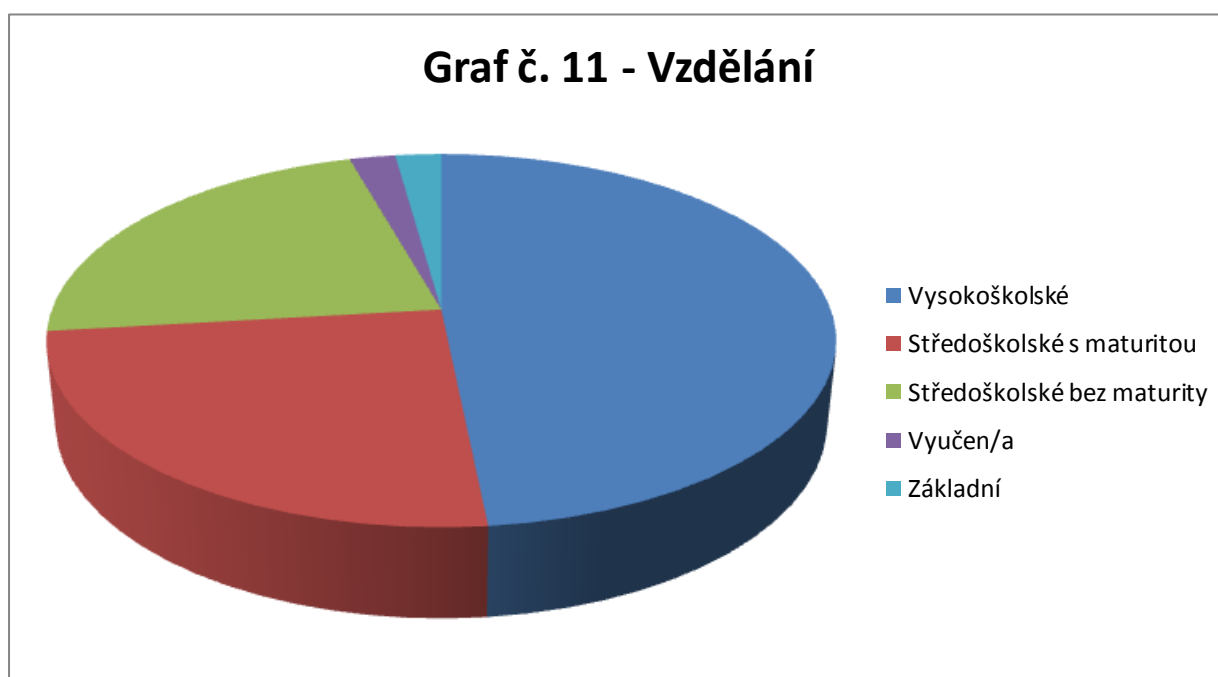
	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
ženy	56	62,9%
muži	33	37,1%

Obr. 10. Graf č. 10 - Pohlaví, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 11. Vzdělání

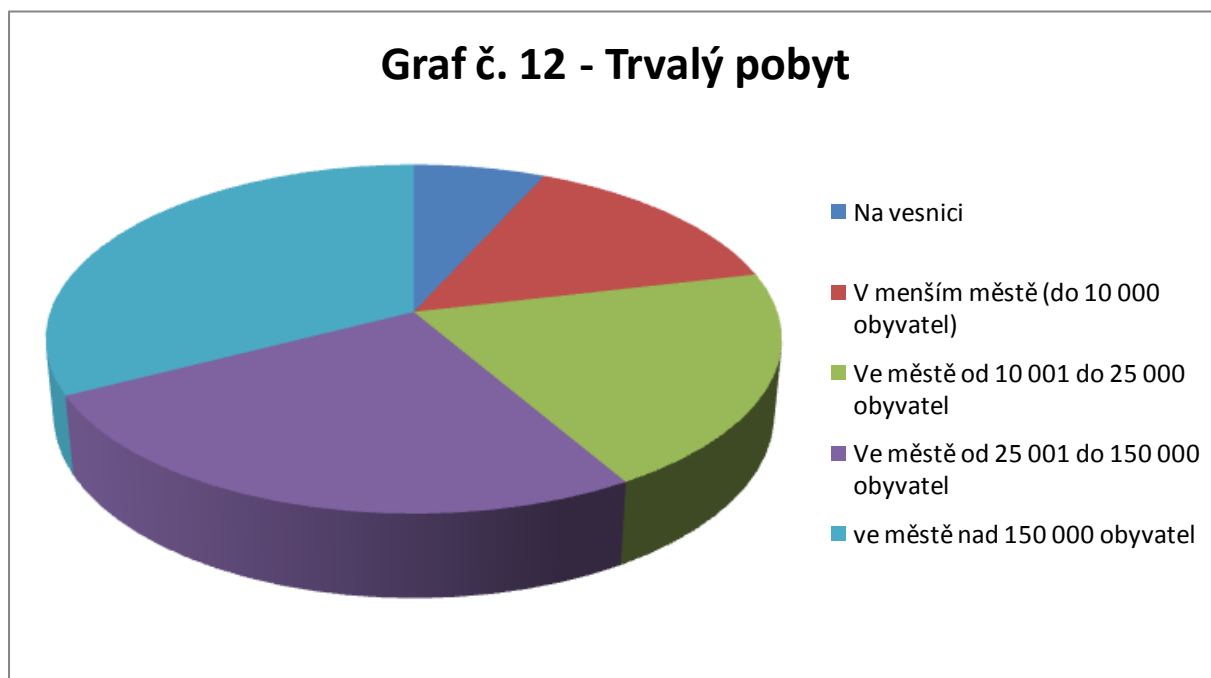
	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
vysokoškolské	43	48,3%
středoškolské s maturitou	22	24,7%
středoškolské bez maturity	20	22,4%
vyučen/a	2	2,2%
základní	2	2,2%

Obr. 11. Graf č. 11 - Vzdělání, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 12. Trvalý pobyt

	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
na vesnici	6	6,7%
v menším městě (do 10 000 obyvatel)	13	14,6%
ve městě od 10 001 do 25 000 obyvatel	18	20,2%
ve městě od 25 001 do 150 000 obyvatel	23	25,8%
ve městě nad 150 000 obyvatel	29	32,5%

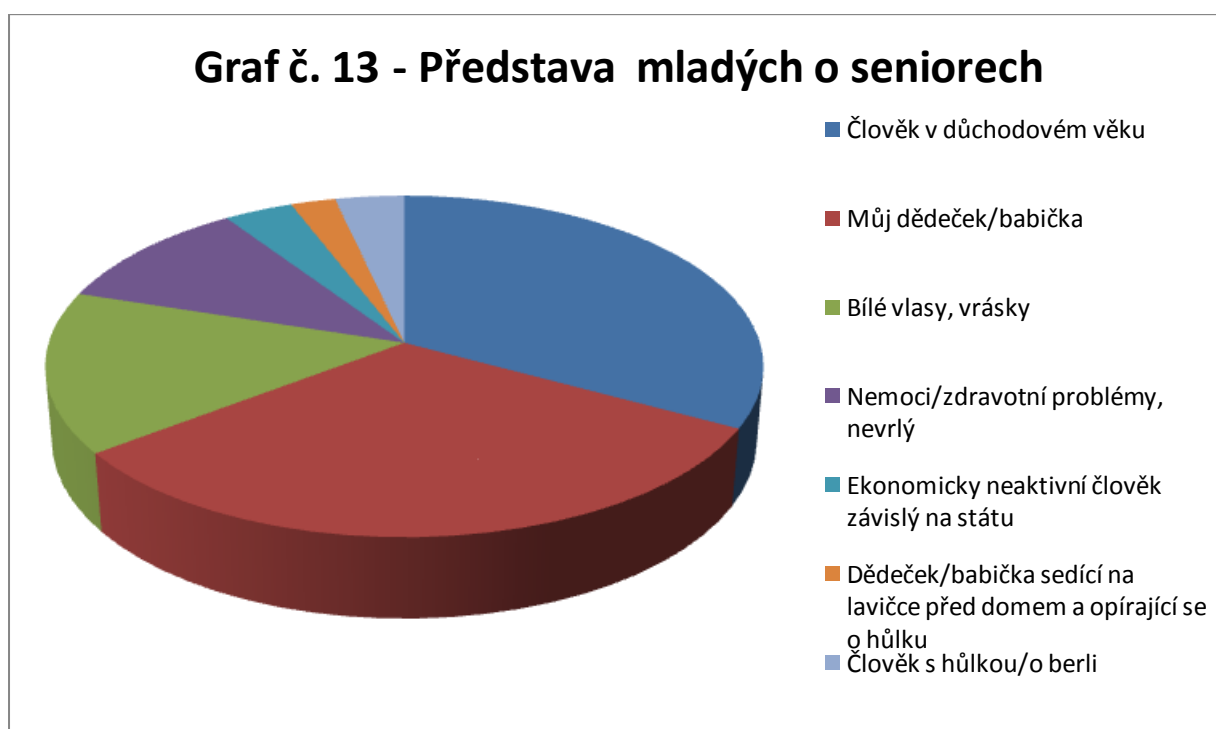

Obr. 12. Graf č. 12 - Trvalý pobyt, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 13. Pod pojmem senior se mi vybavuje

(odpověď volnou formou)

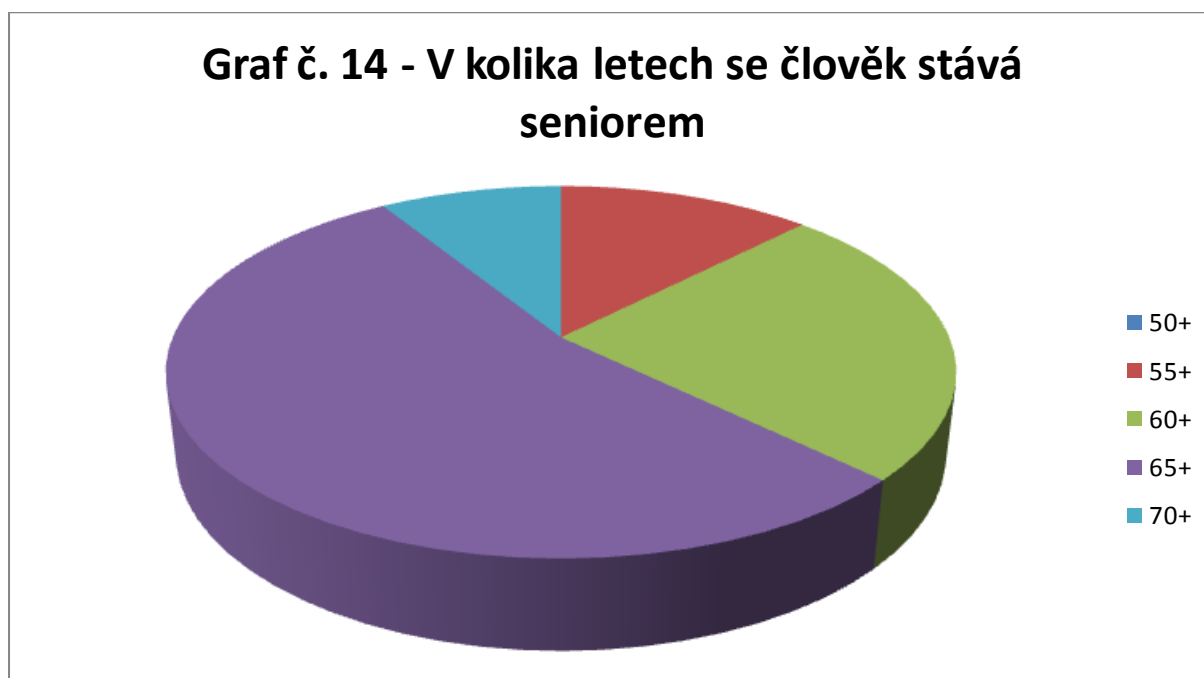
<i>Odpověď</i>	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
člověk v důchodovém věku	28	31,5%
můj dědeček/babička	27	30,3%
bílé vlasy, vrásky	13	14,6%
ne moci/zdravotní problémy, nevrlý	9	10,2%
ekonomicky neaktivní člověk závislý na státu	3	3,4%
dědeček/babička sedící na lavičce před domem a opírající se o hůlku	2	2,2%
člověk s hůlkou/o berli	3	3,4%

Obr. 13. Graf č. 13 - Představa mladých o seniorech, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 14. V kolika letech se podle Vás stává člověk seniorem?

	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
50+	0	0,0%
55+	11	12,4%
60+	22	24,7%
65+	48	53,8%
70+	8	8,9%

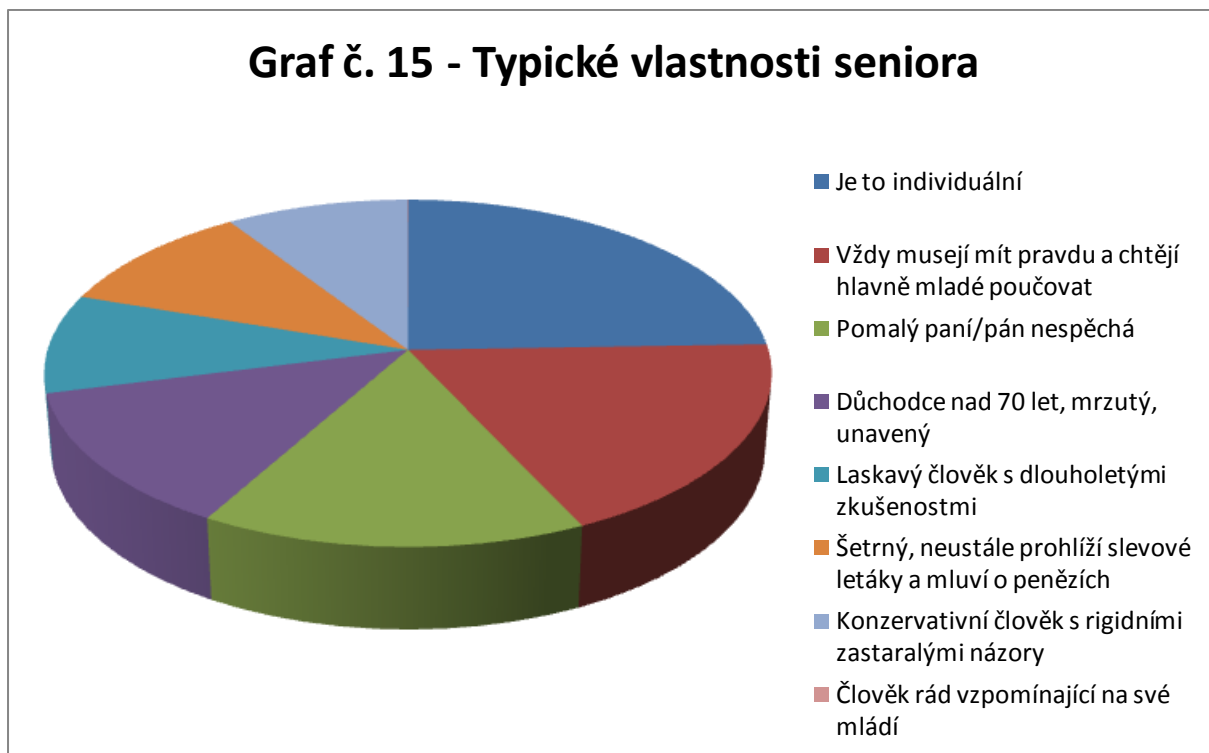

Obr. 14. Graf č. 14 - V kolika letech se člověk stává seniorem, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 15. Jaké jsou podle Vás typické vlastnosti seniora?

(odpověď volnou formou)

<i>Odpověď</i>	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
je to velmi individuální – někdo život s odchodem do důchodu vzdá, jiný si jej aktivně užívá	21	23,6%
vždy musejí mít pravdu a chtějí hlavně mladé poučovat	16	17,9%
pomalý paní/pán nespěchá	13	14,6%
důchodce nad 70 let, mrzutý, unavený	11	12,4%
laskavý člověk s dlouholetými zkušenostmi, co dokáže druhé vyslechnout, poradit	8	8,9%
šetrný, neustále prohlíží slevové letáky a mluví o penězích	9	10,1%
konzervativní člověk s rigidními zastaralými názory	8	8,9%
člověk rád vzpomínající na své mládí	3	3,4%

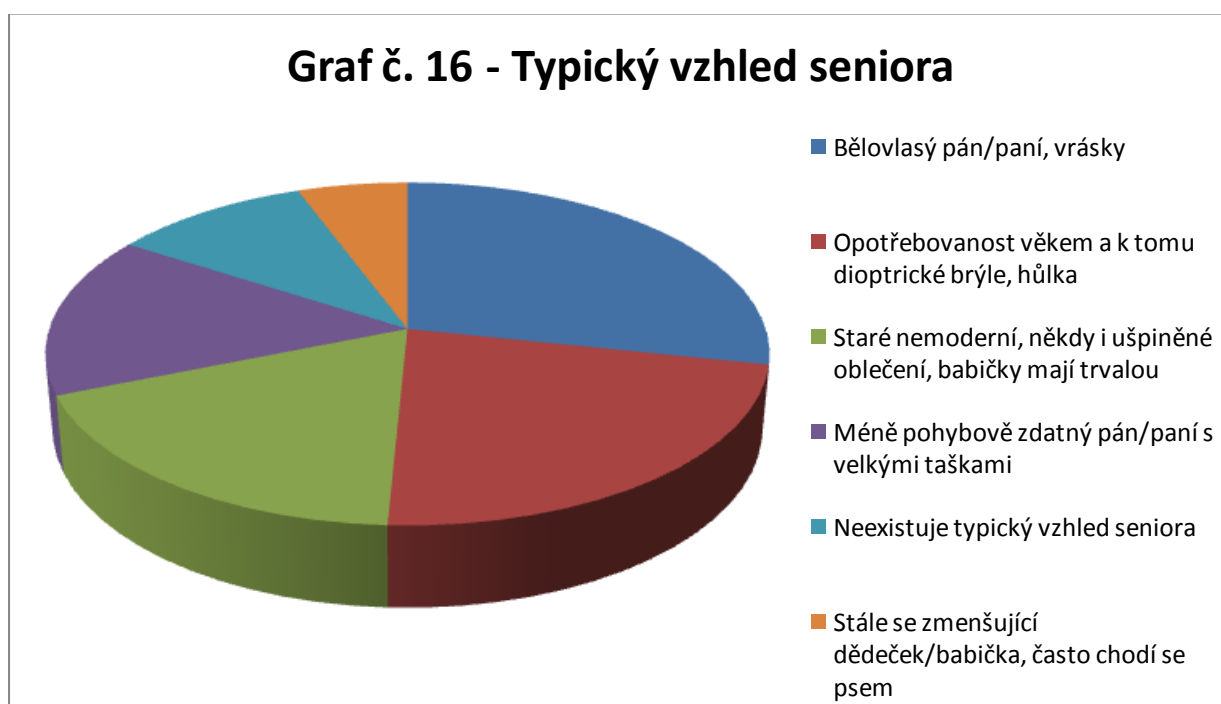

Obr. 15. Graf č. 15 - Typické vlastnosti seniora, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 16. Jak byste popsal/a typický vzhled seniora?

(odpověď volnou formou)

<i>Odpověď</i>	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
bělovlasý pán/paní, vrásky	25	28,0%
opotřebovanost věkem a k tomu dioptrické brýle, hůlka	20	22,2%
staré ne moderní, někdy i ušpiněné oblečení, babičky mají trvalou	16	17,9%
méně pohybově zdatný pán/paní s velkými taškami	14	15,1%
neexistuje typický vzhled seniora – je to individuální, na některých je vidět, že ne mají peníze na to, aby se zkrášlovali, někteří, zejména finančně zabezpečené ženy, o sebe velmi dbají a mají konečně čas, aby o sebe mohly pečovat	9	10,1%
stále se zmenšující dědeček/babička, často chodí se psem	5	5,6%

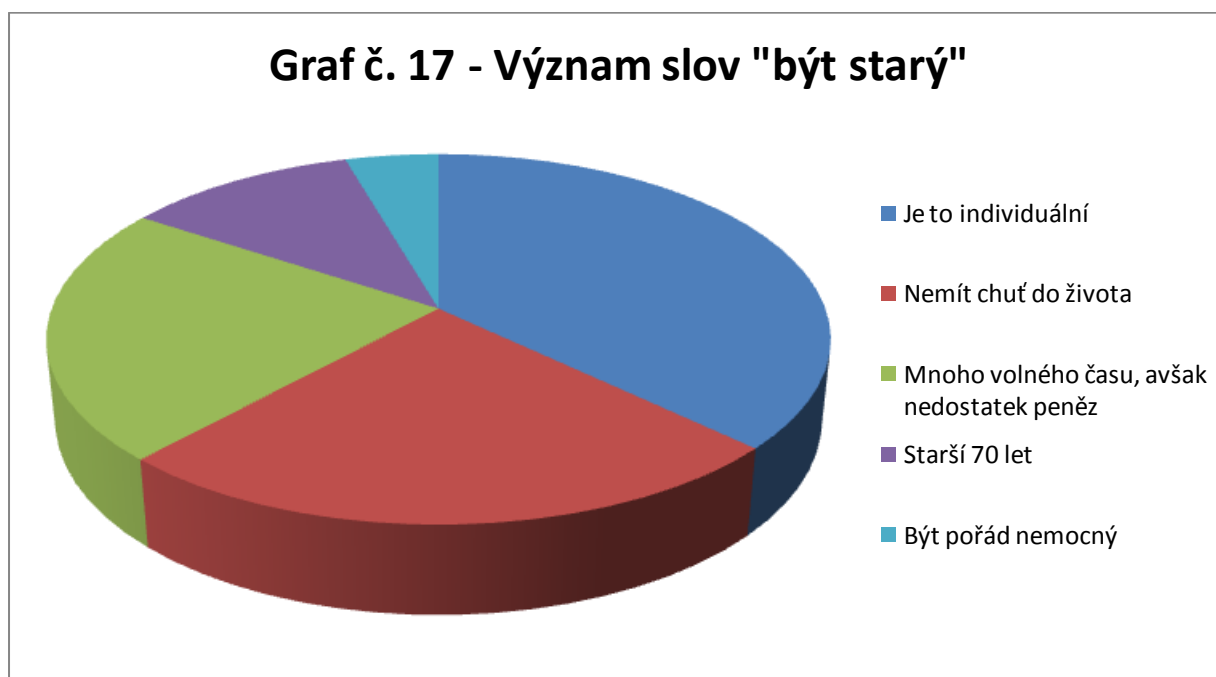

Obr. 16. Graf č. 16 – Typický vzhled seniora, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 17. Co pro Vás znamená „být starý“?

(odpověď volnou formou)

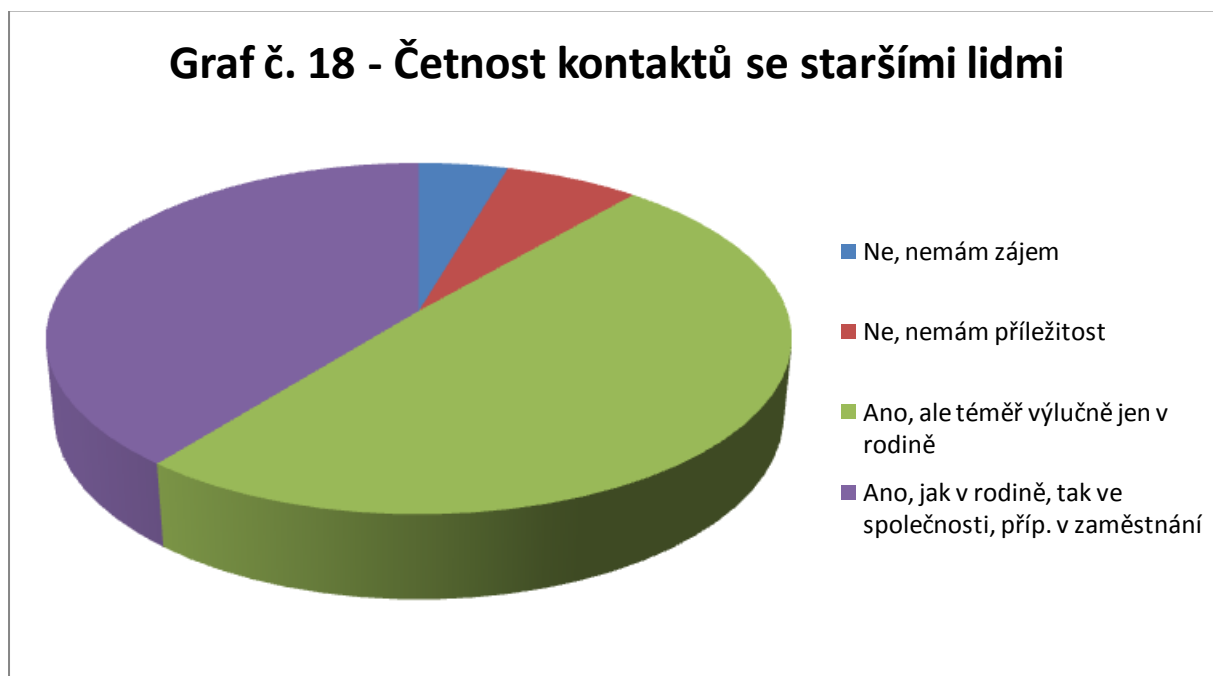
<i>Odpověď</i>	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Je to individuální – každý je tak starý, na kolik se cítí. Někdo není starý“ ani v 70, někdo je „starý“ již ve 30 letech	33	37,0%
Člověk je starý, jakmile přestane mít chuť do života.	22	24,7%
Mít moc volného času, ale nemít dostatek peněz na oblečení a záliby	20	22,4%
Být starý znamená být starší 70 let.	10	11,2%
Být pořád nemocný.	4	4,5%

Obr. 17. Graf č. 17 – Význam slov „být starý“, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 18. Jste v kontaktu se staršími lidmi?

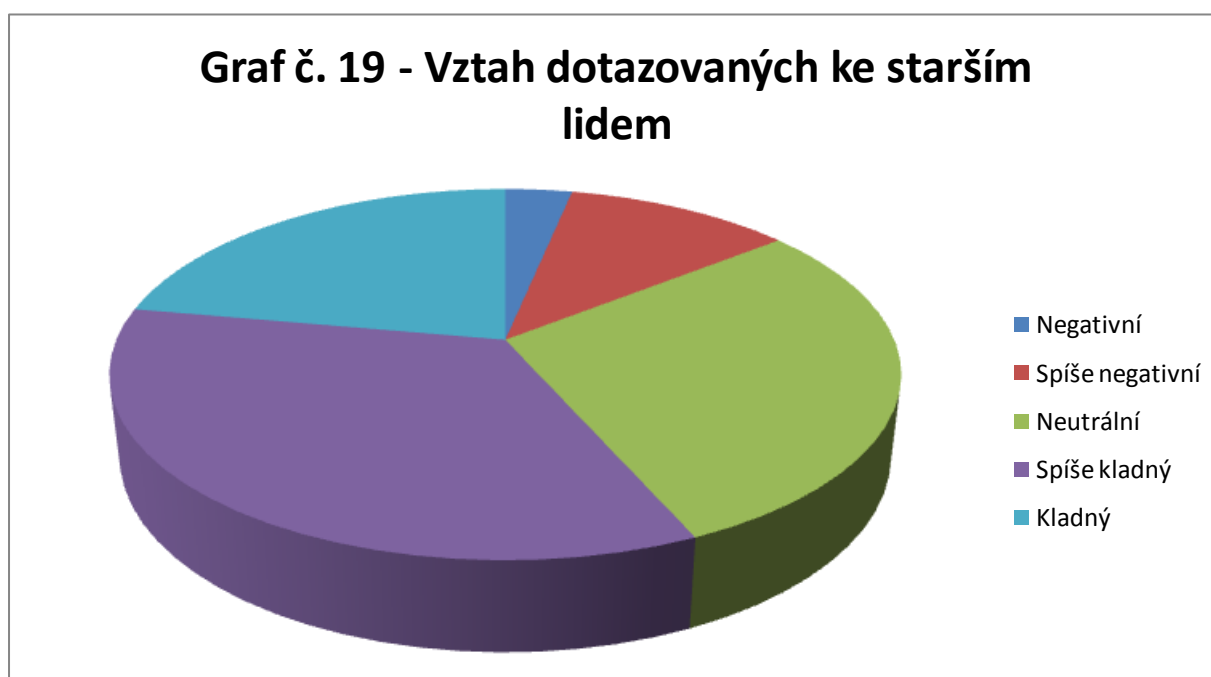
	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Ne, nemám zájem.	4	4,5%
Ne, nemám příležitost.	6	6,8%
Ano, ale téměř výlučně jen v rodině (babička, dědeček).	44	49,4%
Ano, jak v rodině, tak ve společnosti, příp. v zaměstnání.	35	39,3%

Obr. 18. Graf č. 18 – Četnost kontaktů se staršími lidmi, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 19. Jaký je Váš vztah ke starším lidem?

	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Negativní.	3	3,3%
Spíše negativní.	10	11,2%
Neutrální.	26	29,3%
Spíše kladný.	31	34,8%
Kladný.	20	22,4%

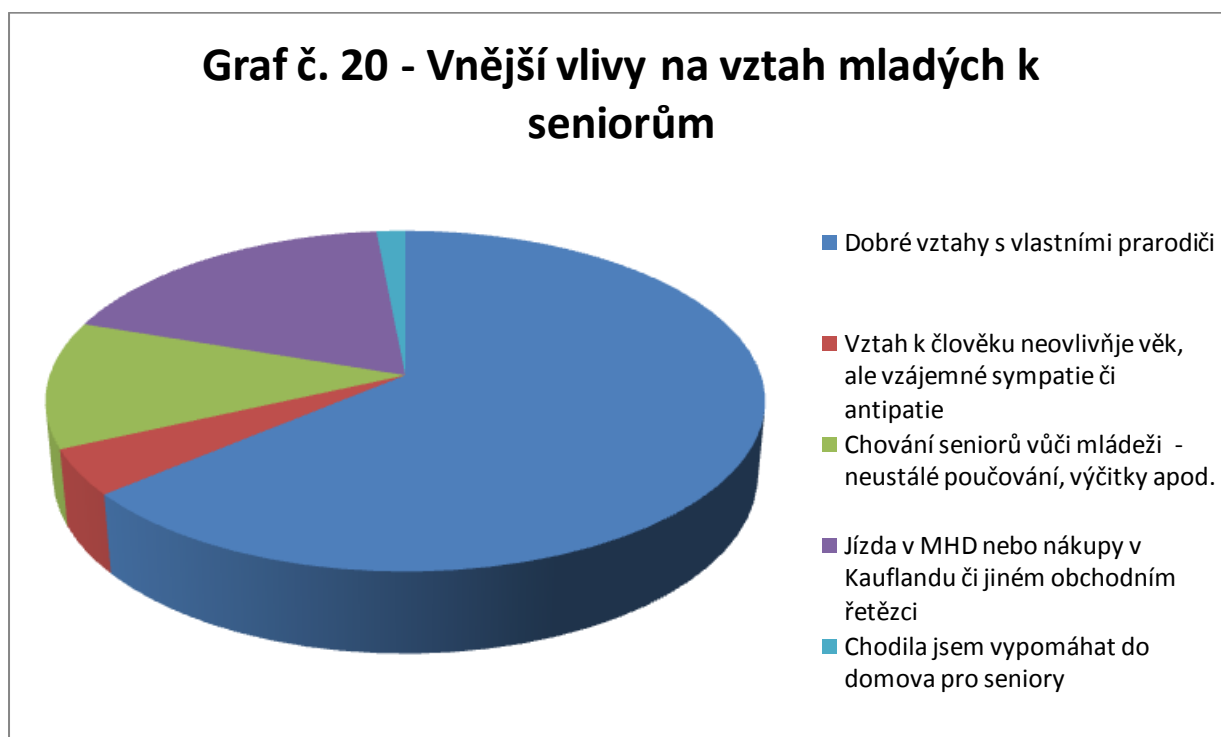

Obr. 19. Graf č. 19 – Vztah dotazovaných ke starším lidem, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 20. Co ovlivnilo Váš vztah k seniorům?

(odpověď volnou formou)

<i>Odpověď</i>	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Dobré vztahy s vlastními prarodiči.	42	47,1%
Můj vztah k člověku není určen jeho věkem, ale vzájemnými sympatiemi či antipatiemi.	26	29,3%
Chování seniorů vůči mládeži - neustálé poučování, výčitky apod.	8	8,9%
Jízda v MHD nebo nákupy v Kauflandu či jiném obchodním řetězci.	12	13,5%
Chodila jsem vypomáhat do domova pro seniory.	1	1,1%

Obr. 20, Graf č. 20 – Vnější vlivy na vztah mladých k seniorům, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 21. Mohou senioři nějak obohatit dnešní společnost?

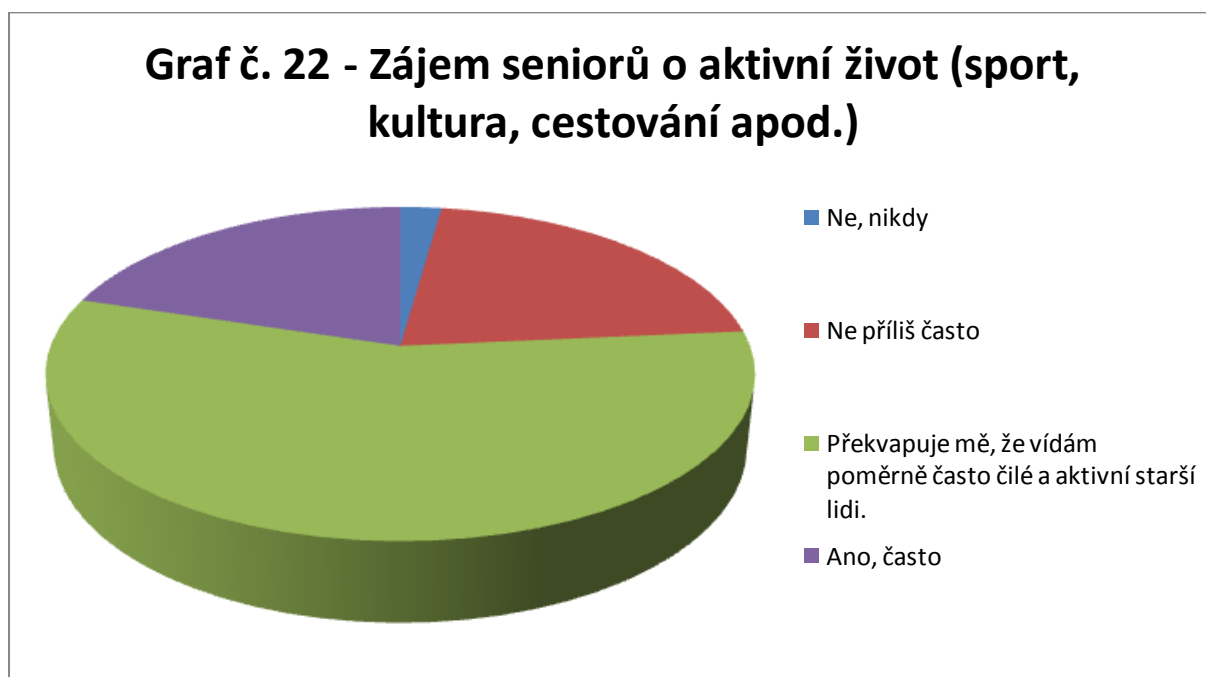
	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Ne.	18	20,3%
Ano.	71	79,7%
<ul style="list-style-type: none"> a) Moudrost, nadhled tolerance. b) Osobní mnohaleté zkušenosti. c) Při výchově vnoučat – obohatit jim život a naučit je jistým vzorcům chování – např. úctě ke starším lidem) d) Obnovení tradic. 		

Obr. 21. Graf č. 21 – Mohou senioři nějak obohatit dnešní společnost?, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 22. Potkáváte aktivní seniory, kteří se zajímají o sport, kulturu, cestování, případně další činnosti jakou jsou např. adrenalinové sporty?

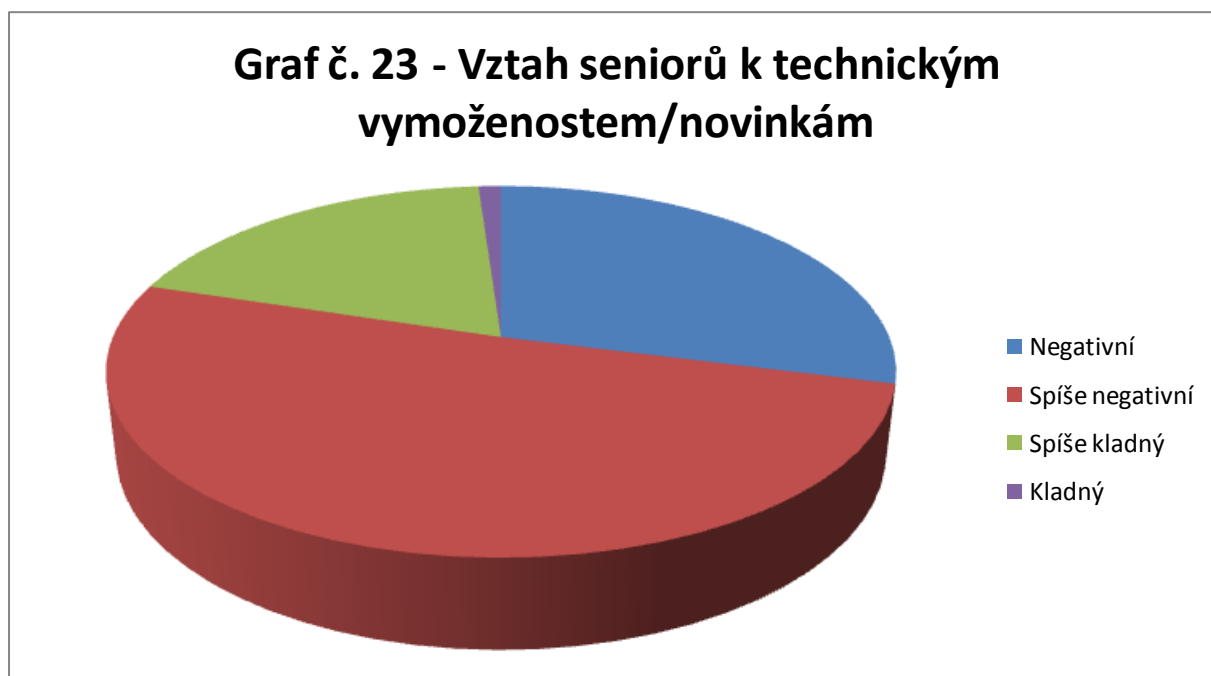
	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Ne, nikdy.	2	2,2%
Ne příliš často.	19	21,3%
Překvapuje mě, že vídám poměrně často čilé a aktivní starší lidi.	50	56,1
Ano, často.	18	20,2%

Obr. 22. Graf č. 22 – Zájem seniorů o aktivní život (sport, kultura, cestování apod.), Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 23. Jaký podle Vás mají senioři vztah k technickým vymoženostem/novinkám?

	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Negativní – nemají novinky rádi.	25	29,0%
Spíše negativní – vyzkoušejí něco nového jen výjimečně.	46	50,8%
Spíše kladný – zajímají se o novinky, a pokud jim to finanční situace dovolí, tak je i vyzkoušejí.	17	19,1%
Kladný – s radostí kupují a zkoušejí vše nové bez ohledu na cenu.	1	1,1%

Obr. 23. Graf č. 23 – Vztah seniorů k technickým vymoženostem/novinkám, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

Tab. 24. Jaké máte se staršími lidmi osobní zkušenosti?

	<i>Počet respondentů</i>	<i>Procentuální zastoupení</i>
Negativní.	3	3,3%
V zaměstnání a společnosti negativní, v rodině pozitivní.	15	16,8%
Neutrální – tak jako u většiny lidí – někdy pozitivní, někdy negativní.	44	49,4%
Převažují pozitivní zkušenosti.	19	21,3%
Velmi pozitivní.	8	8,9%

Obr. 24. Graf č. 24 – Osobní zkušenosti se staršími lidmi, Zdroj: Vlastní výzkum, 2015

5.5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ – VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Na základě výsledků mého kvantitativního výzkumu dotazníkovou metodou jsem dospěl k závěru, že většina mladých lidí nemá pocit, že by mládež v České republice měla nějaký významně negativní postoj ke starým lidem. Většina respondentů zaujímá k seniorům postoj neutrální až spíše pozitivní, že s nimi v podstatě nemá žádné hlubší problémy. Stejně tak většina respondentů uváděla, že má dobré vztahy se svými prarodiči. Na druhou stranu je třeba zmínit, že stále ještě nahlíží na seniory jistým prizmatem stereotypů. Tato stereotypní tvrzení poté používají jako argumenty na ospravedlnění svých postojů. Dosažené výsledky navíc zcela jasně vypovídají o tom, že mezi nejzávažnější problémy seniorů z pohledu mládeže patří problémy finanční, zdravotní a především pocit samoty, vyčlenění ze společnosti. Z toho potažmo mohou plynout pocity nepotřebnosti, závislosti - odkázanosti na pomoc druhých, pocit izolace.

Podle odpovědí volnou formou lze soudit, že zde existuje poměrně nízká úcta mladých ke starým lidem. Ta pramení především z negativní představy stáří jako závěrečné životní etapy, netolerance k poměrně pasivnímu životnímu stylu seniorů a v mnoha případech i z nedostatečné výchovy k úctě a slušnosti vůči starým lidem. Typickým příkladem je jedna odpověď na otázku č. 10: „Jaký je Váš vztah ke starším lidem?“, kdy jeden z respondentů odpověděl takto: „Nemám je rád, jsou zlí a vztahovační. Já až zestárnu, tak se raději zabiju. Nechci být starej a nemocnej. Pohrdám stářím.“(Petr, 17 let)

Dalším významným problémem střetu mládeže a seniorů je možnost, schopnost a vůle vůbec pochopit životní styl seniorů, jak jej znají z běžného života. Mladí kladou důraz především na aktivitu, výkonnost, nákladné koníčky, silné zážitky, cestování, moderní technologie a vzdělání. To vše je dle velké části respondentů českým seniorům velmi vzdálené, i když připouštějí, že se to začíná měnit. Dokladem takového kladného postoje je např. odpověď jedné respondentky na otázku č. 13: „Potkáváte aktivní seniory, kteří se zajímají o sport, kulturu, cestování, případně další činnosti jakou jsou např. adrenalinové sporty?“, kdy dotazovaná odpověděla takto: „Babička mé kamarádky je furt strašně aktivní. Jezdí se svými kamarádkama každý rok na dovolenou k moři, do wellness, dělají výlety na kole a každou středu chodí tancovat do kavárny. A to se mi líbí, škoda že moje babička s dědečkem takoví nejsou.“ (Klára, 18 let)

V rámci vyhodnocování svého výzkumu musím konstatovat, že z původních hypotéz, které jsem si stanovil, a to že dívky mohou mít pozitivnější vztah k seniorům než chlapci, mladí lidé z města mohou být k seniorům tolerantnější než mladí lidé z vesnice, mládež

s vyšším vzděláním jsou pravděpodobně tolerantnější k seniorům než mladí s nižším vzděláním, lze předpokládat, že mládež z úplných rodin má pozitivnější vztah k seniorům než děti z rozvedených rodin, se potvrdily pouze dvě – dívky opravdu mají lepší vztah k seniorům než chlapci, jsou citlivější a vnímavější, lze říci, že i tolerantnější. Faktem je, že i toto tvrzení je poněkud zkresleno skutečností, že dívky tvořily téměř dvě třetiny všech respondentů. Další potvrzenou hypotézou je skutečnost, že mladí lidé z úplných a nutno podotknout zejména z harmonických rodin mají rovněž kladnější vztah k seniorům. To pramení z výchovy, kdy i rodiče těchto dětí se chovají uctivě a slušně ke svým rodičům.

5.6 POUŽITÍ VÝSLEDKŮ V PRAXI

Výsledky výzkumu, které jsem uvedl výše, mne nutí k zamyšlení, jak docílit toho, aby mladí lidé měli k těm starším větší úctu a zároveň, aby se mezigenerační rozdíly pokud možno co nejvíce stíraly a mladí i staří si byli co nejbližší. Stejně jako v jiných oblastech života je nejdůležitější prevence, v tomto případě můžeme hovořit o roli rodiny a školy při výchově dětí k úctě ke starším lidem. Každý rodič i učitel by si měli uvědomit, že jsou to právě oni a jejich chování, kdo představuje pro dítě jisté vzorce chování. Pokud nechtějí, aby se k nim jejich vlastní děti a vnoučata chovala bezohledně a neuctivě, měli by v tomto směru korigovat i své jednání vůči starým lidem.

Dále jako poměrně snadnou a zároveň účinnou metodou v této oblasti se mi jeví osvěta, diskuze a podpora programů aktivního stárnutí, která má již své pevné místo v programových dokumentech České republiky i Evropské unie. Jedná se o Národní program přípravy na stárnutí 2008 – 2012; Active Aging. A Policy Framework 2010.

V posledních dvou letech se toto téma projednává na vládní úrovni stále intenzivněji. Ministerstvo práce a sociálních věcí vytvořilo Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí. Rovněž by stálo za úvahu pokusit se vypracovat projekty sbližování generací, kde by docházelo k častějším kontaktům představitelů jednotlivých generací, k vzájemnému hlubšímu poznání a v ideálním případě i k vzájemnému pochopení. Některá centra pro seniory se již podobným projektem zabývají a nazývají jej dobrovolnictvím. Dobrovolníkem se může stát každý, kdo zdarma ve svém volném čase věnuje energii a schopnosti ve prospěch jiných lidí. Dobrovolníci pak pomáhají v domovech pro seniory, nemocnicích nebo hospicích, kde často stačí trávit s klienty volný čas rozhovorem, hrou nebo společnou procházkou.

Dle zákona č.198/2002 Sb., o Dobrovolnické službě „může být dobrovolníkem osoba starší 15 let, pokud jde o výkon dobrovolnické služby na území České republiky, a starší 18

let, jde-li o výkon dobrovolnické služby v zahraničí. Dobrovolník vykonává dobrovolnickou službu na základě smlouvy uzavřené s vysílající organizací, která je podle tohoto zákona veřejně prospěšná právnická osoba se sídlem v České republice. Ta dobrovolníky vybírá, připravuje pro výkon dobrovolnické služby a uzavírá s nimi smlouvy o výkonu dobrovolnické služby za podmínky, že má udělenou akreditaci.

Akreditaci vysílající organizaci uděluje Ministerstvo vnitra. Ministerstvo uděluje akreditaci na návrh akreditační komise složené po 1 zástupci Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva vnitra, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva životního prostředí, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva kultury, Ministerstva financí a Rady vlády pro nestátní neziskové organizace.

Ministerstvo udělí akreditaci dle předchozího odstavce vysílající organizaci, která je spolkem, nadací, nadačním fondem, ústavem, sociálním družstvem, obecně prospěšnou společností, církví nebo náboženskou společností nebo právnickou osobou církve nebo náboženské společnosti evidovanou podle zákona upravujícího postavení církví a náboženských společností⁶, je bezúhonná a doloží, že je schopna s ohledem na kvalifikační složení svých orgánů, zaměstnanců nebo členů, konkrétní projekty nebo programy dobrovolnické služby a finanční způsobilost organizovat přípravu a provádění dobrovolnické služby a plnit další povinnosti vyplývající z tohoto zákona. Akreditace se uděluje na dobu 4 let.

Dobrovolnickou službou je činnost, při níž dobrovolník poskytuje pomoc nezaměstnaným, sociálně slabým, zdravotně postiženým, **seniorům**, příslušníkům národnostních menšin, imigrantům, osobám po výkonu trestu odnětí svobody, osobám drogově závislým, osobám trpícím domácím násilím, jakož i pomoc při péči o děti, mládež a rodiny v jejich volném čase.“ (dikce zákona č. 198/2002 Sb.)

⁶ Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 4/2003 Sb., zákona č. 562/2004 Sb. a zákona č. 495/2005 Sb.

ZÁVĚR

Výsledky mého výzkumu, zejména s přihlédnutím k jeho metodice, se mi nyní jeví spíše jako hypotézy o jednotlivých jevech a jejich důležitosti, co se vztahů mezi mladými a staršími lidmi v České republice týká. Závěry mého výzkumu by si dle mého názoru zasloužily další zkoumání, přínosné by bylo například zvolit opačný postup – co si myslí a jak vnímají senioři dnešní mládež. Vytvořil by se tak ucelenější obraz a rovněž by to mohlo posloužit k vypracování konkrétních projektů zaměřených na sbližování obou generací. Že jde o složitější problematiku, než se na první pohled zdá, dokládají právě již výše zmíněné snahy Ministerstva práce a sociálních věcí.

Jak jsem již zmínil v kapitole 4, existuje celá řada nadací, charit a fondů, které pomáhají seniorům vést plnohodnotný život. Obecně prospěšná společnost Alternativa 50+ (www.alternativaplus.cz) je však pravděpodobně jedinou společností, která:

- pomáhá starším lidem s prací. „Podporuje rovné příležitosti osob 50+ v kontextu rovných příležitostí žen a mužů,
- propaguje age management mezi zaměstnavateli z komerční i veřejné sféry,
- zaměřuje se na problém věkové diskriminace a věkové diverzity,
- podporuje rovné příležitosti mladých, mezigenerační solidaritu a spolupráci mezi různými věkovými skupinami,
- poskytuje sociálně-právní podporu osobám 50+ a pečujícím.

Cílovými skupinami jsou:

- osoby 50+,
- lidé pečující o závislou osobu,
- lidé zažívající věkovou diskriminaci či kombinovanou věkovou a generovou diskriminaci,
- zaměstnavatelé z veřejné, neziskové a soukromé sféry,
- odborné organizace z pole působení organizace (např. vzdělávací, poskytovatelé služeb atd.),
- mladá generace (lidé do 30let).

Na úplný závěr jedno malé zamyšlení. Všichni jsme si vědomi, že v dnešní době, kdy vládne tlak, stres, nedostatek času pro sebe samé, je velmi obtížné udělat si čas na pochopení druhých, a proto neustále narůstají problémy a nedorozumění mezi jednotlivými generacemi.

V mnohých rodinách tak dochází dokonce k několikaletému odmlčení se a nestýkání se. Je to velká škoda, protože rodina by měla zůstat rodinou a stát při sobě, pomáhat si, tak jak tomu bylo dříve. Proč to nyní nejde? Proč lidem záleží více na kariéře, hromadění majetku a spoustě zbytečností než na svých blízkých, než na lidech obecně? Co je to za dobu kdy lidé přestávají komunikovat, chápat se, vnímat se, vycházet si vstříc, vážit si jeden druhého, pomáhat si, potřebovat se? Vždyť lidé potřebují především druhé lidi, aby lidmi zůstali - vnuci potřebují nejen rodiče, ale i babičky a dědečky, aby se jim někdo mohl věnovat s láskou a péčí vlastní právě jen prarodičům. Každý malý jedinec by měl být formován nejen rodiči, školou, vrstevníky, ale také tou nejstarší generací, která pro ně může být jiná a zvláštní. Je to totiž generace s mnoha zkušenostmi, plná morálky a zásad, naučená postavit se i těm nejhorším životním zkušenostem. A tohle vše v naší dnešní společnosti dnes mnohdy chybí, ta morálka, zkušenost a síla a rozhodně větší citění rozdílu dobra a zla, slušnosti a sobectví. Je na každém z nás, abychom v rámci svých možností přispěli ke zlepšení nejen mezi generačních vztahů, ale mezilidských vztahů vůbec.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BALOGOVÁ, Beáta. ŽUMÁROVÁ, Monika. Medzigeneračné mosty. Košice: Menta Média, s.r.o., 2009, ISBN 978-80-89392-08-7. (Abstrakt s názvem Postoje současné české mládeže k seniorům dostupný online na: (http://www.google.cz/#output=search&scient=psy-ab&q=anal%C3%BDza+postoj%C5%AF+ml%C3%A1de%C5%BEe+k+senior%C5%AFm&rlz=1W1RNRB_csCZ505&oq=anal%C3%BDza+postoj%C5%AF+ml%C3%A1de%C5%BEe+k+senior%C5%AFm&gs_l=hp.3...3797.11140.0.11859.34.33.0.0.0.0.297.4248.2j24j3.29.0..0.0...1c.1.18.psy-ab.sxqKavnJvdM&pbx=1&bav=on.2,or.r_qf.&bvm=bv.48572450,d.ZWU&fp=7e4bce304e9538e3&biw=1024&bih=428)
- BONFADELLI, Heinz. Freizeitverhalten von Kindern und Jugendlichen, VS Verlag Weinheim 1990, ISBN 978-3-322-97881-3.
- BUTLER, Robert. The Annals of the American Academy of Political and Social Science (Impact factor 1.01), 1989.
- COPRAY, Norbert. Jugend und trotzdem erwachsen, Patmos Verlag GmbH, 1991, ISBN 978-3491721937.
- DLABALOVÁ, Irena, KLEVETOVÁ, Dana. Motivační prvky při práci se seniory. Praha: Grada, 2008, ISBN 978-80-247-2169-9.
- HARTL, Pavel. Stručný psychologický slovník. Praha: Portál. 2004, ISBN 80-7178-803-1.
- HELSPER, Werner. Jugend zwischen Familie und Schule? Studie zaměřená na mezigenerační problémy. Wiesbaden, 2009.
- KLÍMA, Ladislav. Vteřina a věčnost – filosofické intermezzo, Praha, Jan Pohořelý, 1946.
- KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra et al. Prostředí – člověk – výchova. Brno, Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- LEINERT, Ondřej. Stát dá návod, jak stárnout, MF Dnes, Mafra, 4. 2. 2015.
- LESKOVÁ, Ivana. Nelegální byznys se stářím, Mafra, MF Dnes, 18. února 2015.
- MOHAPL, Přemysl. Úvod do psychologie nemoci a zdraví. Olomouc, Univerzita Palackého, 1992.
- MÜHLPACHR, Pavel. Gerontopedagogika. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN, 80-210-3345-2.
- OPASCHOWSKI, H. W., Der Jugendkult in der Bundesrepublik, Düsseldorf 1971, ASIN B00CFCQKSM.
- POKORNÁ, Andrea. Komunikace se seniory. Praha: Grada, 2010.

PŘÍHODA, Václav. Ontogeneze lidské psychiky, 4. svazek - Vývoj člověka v druhé polovině života, Praha: SPN, 1974, ISBN 74-06-14.

RABUŠIC, Ladislav, VIDOVIČOVÁ, Lucie. Věková diskriminace-ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh. Praha: VÚPSV, 2005.

TOŠNEROVÁ, Tamara. Ageismus. Ambulance pro poruchy paměti, 2002, ISBN 8023895060, 9788023895063.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-308-0.

VIDOVIČOVÁ, Lucie. Věková diskriminace - ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh. Praha, VÚPSV, 2005.

Periodika:

Lesková, Ivana. Nelegální byznys se stárím; IN: Mladá fronta Dnes, 18. 2. 2015, s. A1, A4; ISSN 12101168.

Internetové zdroje:

- ČSÚ. *Obyvatelstvo*. [online] [cit. 22.5.2011], dostupné z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_lide.
- www.cssdkladno.cz/clanky/clanky-a-komentare-23/populace-senioru-z-pohledu-reditele-domova-pro-seniory-136.
- www.antropologie.zcu.cz/stari-mladyma-ocima-zdroje-nevrazi-vosti-mladych-k-seniorum
- HÁJEK, Miloš. Čtvrtina mladých chápe seniory jako přítěž, která jim bere peníze.[online], [cit. 14.5.2011], dostupné z WWW: <http://www.novinky.cz/ekonomika/198755-ctvrtina-mladych-chapeseniory-jakopritez-ktera-jim-bere-penize.html>.
- PAPEŽOVÁ, Eva, Diplomová práce - Ageismus – vnímání seniory a postoje mladých dospělých, dostupné z www: http://is.muni.cz/th/136179/pedf_m/DIPLOMKA_PAPEZOVA_EVA.pdf
- Postoj, dostupné z www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Postoj>
- www.i60.cz
- www.abendblatt.de/vermischtes/journal/zusammenleben/article107240473/Abschied-von-der-Kindheit.html

- <http://www.kecejmedotoho.cz/clanky/eu-konzultace-postaveni-mladych-lidi-ve-spolecnosti>.
- www.msmt.cz/file/33599.
- www.senio.cz.
- www.nadacejistota.cz.
- www.veselysenior.cz.
- www.rscr.cz.
- www.senior-penzion.cz.
- www.alternativaplus.cz/wp-content/uploads/alternativa-50vyrocni-zprava-2013.pdf
- www.krasapomoci.cz/files/vz_2013.pdf

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Graf č.1 – Důležitost vzdělání.....	34
Obr. 2. Graf č.2 – Důležitost rodiny.....	35
Obr. 3. Graf č.3 – Důležitost přátelství.....	36
Obr. 4. Graf č.4 – Důležitost lásky a přátelství.....	37
Obr. 5. Graf č.5 – Důležitost úspěchu, kariéry a seberealizace v zaměstnání.....	38
Obr. 6. Graf č.6 – Sportujete a žijete zdravě?	39
Obr. 7. Graf č.7 – Jak důležité pro Vás je, abyste se líbili druhým?	40
Obr. 8. Graf č.8 – Ochota pomoci druhým	41
Obr. 9. Graf č.9 – Míra tolerance k lidem, kteří se vymykají běžné populaci	42
Obr. 10. Graf č.10 – Pohlaví.	55
Obr. 11. Graf č.11 – Vzdělání	56
Obr. 12. Graf č.12 – Trvalý pobyt	57
Obr. 13. Graf č.13 – Představa mladých o seniorech	58
Obr. 14. Graf č.14 – V kolika letech se člověk stává seniorem	59
Obr. 15 Graf č.15 – Typické vlastnosti seniora	61
Obr. 16 Graf č.16 – Typický vzhled seniora	62
Obr. 17 Graf č.17 – Význam slov „být starý“	63
Obr. 18 Graf č.18 – Četnost kontaktů se staršími lidmi	64
Obr. 19 Graf č.19 – Vztah dotazovaných ke starším lidem	65
Obr. 20 Graf č.20 – Vnější vlivy na vztah mladých k seniorům	66
Obr. 21 Graf č.21 – Mohou senioři nějak obohatit dnešní společnost?	67
Obr. 22 Graf č.22 – Zájem seniorů o aktivní život	68
Obr. 23 Graf č.23 – Vztah seniorů k technickým vymoženostem/novinkám	69
Obr. 24 Graf č.24 – Osobní zkušenosti se staršími lidmi	70

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Důležitost vzdělání	34
Tab. 2 Důležitost rodiny	35
Tab. 3 Důležitost přátelství	36
Tab. 4 Důležitost lásky a partnerství	37
Tab. 5 Důležitost úspěchu, kariéry a seberealizace v (budoucím) zaměstnání	38
Tab. 6 Sportujete a žijete zdravě?	39
Tab. 7 Jak důležité je pro vás, abyste se líbili druhým?	40
Tab. 8 Do jaké míry jste ochotni pomáhat druhým?	41
Tab. 9 Umíte tolerovat lidi, kteří se nějakým způsobem vymykají běžné populaci?	42
Tab. 10 Pohlaví	55
Tab. 11 Vzdělání	56
Tab. 12 Trvalý pobyt	57
Tab. 13 Pod pojmem senior se mi vybavuje	58
Tab. 14 V kolika letech se podle vás člověk stává seniorem?	59
Tab. 15 Jaké jsou podle vás typické vlastnosti seniora?	60
Tab. 16 Jak byste popsal/a typický vzhled seniora?	62
Tab. 17 Co pro vás znamená „být starý“?	63
Tab. 18 Jste v kontaktu se staršími lidmi?	64
Tab. 19 Jaký je váš vztah ke starším lidem?	65
Tab. 20 Co ovlivnilo váš vztah k seniorům?	66
Tab. 21 Mohou senioři nějak obohatit dnešní společnost?	67
Tab. 22 Potkáváte aktivní seniory, kteří se zajímají o sport, kulturu, cestování, případně další činnosti jako jsou např. adrenalinové sporty?	68
Tab. 23 Jaký podle vás mají senioři vztah k technickým vymoženostem/novinkám?	69
Tab. 24 Jaké máte se staršími lidmi osobní zkušenosti?	70